

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'—1929

ΑΘΗΝΑΙ, 15 ΜΑΡΤΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 54

PICASSO

ΑΡΛΕΚΙΝΟΣ

ΠΟΤΕ ΠΙΑ

Πιά δὲ θυμᾶμαι ἂν χάρηκα ποτέ μου
φανταχτερό τῆς χίμαιρας κυνήγι.
Μηδὲ κι ἂν εἶδα τ' ἄσπρα ἀπάνωθ' μου
φτερά του τ' ὄνειρό μου νὰ τ' ἀνοίγει,
καὶ μὲ τοὺς πόθους, ποὺ πετοῦν τριγύρω
ἀπὸ τὸ Χρόνο, ποὺ ζητάει νὰ φύγει,
Στιγμὴ του μὰ ν' ἀρπάχνει, ὅσο νὰ γείρω,
καὶ μὰ Ὀμορφιά νὰ πλάθει Τὴν Αἰώνια.
Πιά δὲν μπορῶ ἀπ' τὴ μνήμη μου νὰ σύρω
στὸ φῶς μηδὲ τις θύμησες. Τὰ χρόνια
βαραινουνε τὸ νοῦ μου. Κι ὄνειρά του,
καὶ θάρρητα, καὶ θέληση, καὶ πρόνοια,

τ' ἄλυσσodέν' ἢ νύστα τοῦ θανάτου.

ΟΜΦΑΛΗ

Ἡ φρόνηση κι ἡ ἀντρεία τοῦ ἀδερφομένους
βοηθοὶ του παραστέκουν τοὺς ἀγῶνες
τοῦ Δαμαστή, ποὺ σέρνει σκλαβωμένες
στὴ δούλεψη τοῦ ἀνθρώπου στοὺς αἰῶνες
πρωτόβγαλτες Δυνάμεις ἀπ' τὴν Ὑλή
— τὰ Τέρατα, τὰ Σκιάχτρα, τὶς Γοργόνες —,
τοῦ Ἀνίκητου, ποὺ θὰ διαβεῖ τὴν Πύλη
τῆς Κόλασης, νὰ ρίξει φῶς στὰ σκότη.
Κι ἔτσι γεμάτοι ἀπ' τ' ὄνομά του οἱ θρύλοι,

δοξάζουνε τόν "Ηλιο-Νοῦ, Τοξότη,
 πού μέ γοργά σάν τις ἀχτίδες βέλη
 χτύπησε τ' "Ορνιο, πάθος τοῦ Δεσμώτη.
 Μά ὁ Λυτρωτής, πού δύνεται ὅ,τι θέλει,
 μαρῶς στή χλωμή, ξανθούλα ὡς τὸ φεγγάρι,
 στάθηκε σασιτισμένος σάν κοπέλι.

Κι αὐτή, μέ καλοσύνη καὶ μέ χάρη
 διασταχτικά κοινώντας τὸ κεφάλι,
 στὸ τέλος στέργει σκλάβο νὰ τὸν πάρει.
 Κι' εἶδαν τὸν "Ηρακλῆ στὸ προσκεφάλι,
 ὕπου ἀκουμπᾶ τὰ πόδια της, νὰ γνέθει
 ρούντα μαλιά, ὅσο νείρεται ἡ "Ομφάλη

τὸν "Αγνωστο, στὸ δρόμο της πού εὐρέθη.

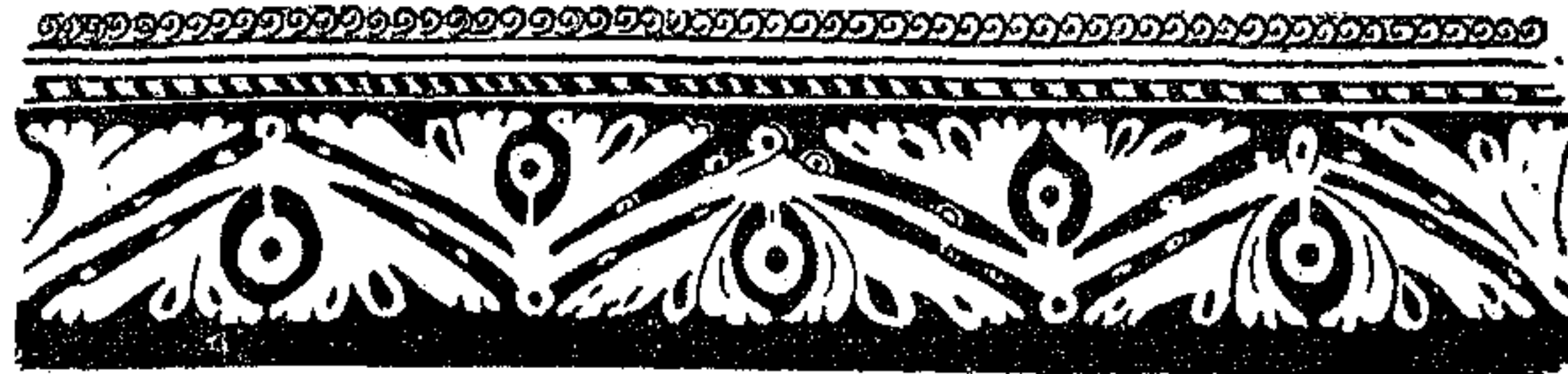
FREUD

Ποῖος νᾶμαι ; Νά με ! Ποῦ ; Κάτω ἀπ' τὸ σκοῦφο
 τὸ μαγικό, πού λέν τὰ παραμύθια.

Βγάλ' τον ! Θὰ ξεσκεπάσεις τὸν Ταρτοῦφο,
 πού φλόγα κόλασης τοῦ καίει τὰ στήθια
 καὶ τῆ ντροπῆ οἱ ματιές του τῆ ντροπιάζουν,
 τὴν ὥρα, πού μᾶς κάνει ἀπὸ συνήθεια
 τὸν "Αγιο, καὶ τ' αὐτιά μας τὰ ξιπάζουν
 τὰ λόγια, πού δομηνέβει ἡ φρονημάδα,
 τὴν ἀσκημιὰ τοῦ ἀνθρώπου νὰ σκεπάζουν.
 Ποῖος νᾶμαι ; Νά με ! ἀπὸ τῆ χαρμαμάδα
 πού βλέπομε τὸ "Εγὼ μας, στ' ὄνειρό μου
 τις ἀποθυμιές εἶδ' ἀράδα ἀράδα

τῆς ψυχῆς, παλιογύναικας τοῦ δρόμου.

ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

Η ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΚΑΛΑΙΣΘΗΣΙΑ

Ἄκουμε συχνὰ νὰ λένε :

— Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἔχει καλὸ γούστο.

"Η :

— Δὲν μοῦ λές, σὲ παρακαλῶ, τὴν γνώμη σου ἐσύ, πού ἔχεις γούστο ;

Ἔπάρχουν, δηλαδή, ἄνθρωποι διακριόμενοι, μεταξύ τῶν ἄλλων, διὰ τὴν ἰδιαιτέραν των καλαισθησιάν. Ἄνθρωποι, πού γνωρίζουν νὰ ἐκλέξουν ἕνα ροῦχο, ἕνα καπέλο, ἕνα λαιμοδέτην, ἕνα ἐπιπλον, ἕνα ἀντικείμενον καθημερινῆς χρήσεως, νὰ ντυθοῦν μ' ἕνα τρόπον ἁρμονικόν καὶ εὐάριστον, νὰ ἐπιπλώσουν εὐχάριστα τὸ σπῆτι τους, νὰ τοποθετήσουν ἕνα πρᾶγμα στὴν πρέπουσάν του θέσιν καὶ, ταῦτοχρόνως, νὰ διακρίνουν μίαν ἀκαλαισθησιάν, ὅπου καὶ ἂν τὴν συναντήσουν. Καὶ οἱ προνομιούχοι αὐτοὶ «μέ τὸ καλὸ γούστο» ὑπάρχουν, πρᾶγματι, ἀδιακρίτως, εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις καὶ εἰς ὅλας τὰς κατηγορίας τῶν ἀνθρώπων. Μπορεῖ νὰ εἶναι πλούσιοι ἢ πτωχοί, μορφωμένοι ἢ ἀμόρφωτοι, ἄνθρωποι τῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ. Ἡ καλαισθησία των εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ φθάνη εἰς ἀνωτέρας σφαῖρας. Ἐχουν ὅμως τὴν στοιχειώδη καλαισθησιάν. Καὶ τὴν ἔχουν, ἔτσι νὰ ποῦμε, ἔμφυτον, ὡς ἕνα εἶδος φυσικοῦ ταλάντου.

Γεννάται ὅμως τὸ ζήτημα : Ἐπάρχει ἐμφυτος καλαισθησία ; Τὸ πρᾶγμα, ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται ἀπίθανον. Μπορεῖ νὰ γεννηθῆ κανεὶς ζωγράφος, ποιητῆς ἢ μουσικός. Εἶναι μίαν πνευματικὴ ἰδιοφυία. Ἀλλὰ ἡ καλαισθησία— ὅ,τι ὀνομάζομεν καλαισθησιάν ἢ γούστο — εἶναι ἕνα εἶδος κριτικῆς. Καὶ ὑποτίθεται, ὅτι ἀπαιτεῖ κάποιαν εἰδικὴν μόρφωσιν, κάποιαν σχετικὴν πείραν, κά-

ποιαν ἱκανότητα συγκρίσεως, ἂν δεχθοῦμε τὸν ὀρισμὸν τῆς κριτικῆς, ὡς ἐπιστήμης συγκριτικῆς. Μὲ τὴν λογικὴν αὐτὴν ἀντίληψιν, ἡ καλαισθησία ἐνὸς ἀνθρώπου θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀνάλογος μὲ τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεώς του, μὲ τὸ ποσὸν τῆς σχετικῆς του πείρας, μὲ τὸ ποιὸν καὶ τὸ εἶδος τῶν γνώσεών του. Στὸ ζήτημα, ἔξαφνα, τοῦ συνδυασμοῦ τῶν χρωμάτων, ἐκεῖνος πού γνωρίζει τὴν ἀξίαν τῶν χρωματικῶν τόνων καὶ τὸ συμβιβαστὸν ἢ ἀσυμβιβαστὸν μεταξύ αὐτῶν θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη ἀνωτέραν καλαισθησιάν, ἀπὸ ἕναν ἄλλον, πού δὲν ἔχει καμμίαν, ἢ ἀμυδρὰν ἰδέαν περὶ ὧν αὐτῶν. Ἐνας ζωγράφος, λ. χ., εἰς τὸ κεφάλαιόν αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη ἀνωτέραν καλαισθησιάν ἀπὸ ἕνα λατρὸν. Καὶ οὕτω καθεξῆς.

Καὶ ὅμως, ὁ κανὼν αὐτὸς δὲν εἶναι καθόλου κανὼν. Στὴν πραγματικότητα, τοῦλάχιστον, τὰ φαινόμενα δὲν τὸν ἐπικυρώνουν καθόλου. Δὲν ἔχει κανεὶς, παρὰ νὰ συμβουλευθῆ τὴν ἀτομικὴν του πείραν γιὰ νὰ βεβαιωθῆ. Ἐγνώρισα ζωγράφον, φημισμένον γιὰ τὴν τέχνην του, πού δὲν κατάρθωσε ποτὲ νὰ ἐκλέξῃ ἕνα ἀνθρωπινὸν λαιμοδέτην. Οἱ λαιμοδέτες του τὸν ἐπνίγαν, πάντοτε, μὲ τὰ χρώματά τους, ὡς νὰ ἦσαν ἀγχόνη. Καὶ ἡ ἀντίληψις αὐτὴ δὲν ἦτο μόνον δική μου.

— Ποῦ πάει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος καὶ ξετρυπώνει αὐτοὺς τοὺς λαιμοδέτες, εἶναι μυστήριον... ἔλεγαν οἱ φίλοι του.

Καὶ, πρᾶγματι, θὰ ἦτο δύσκολον ν' ἀνακαλύψῃ κανεὶς παρόμοια τέρατα ἀκαλαισθησίας, εἰς ὅλην τὴν Ἀγοράν.

Ἐγνώρισα, ἐπίσης, ποιητὴν, λεπτοτάτης καλαισθησίας στοὺς στίχους του, χειρότερα ἀπὸ τὸν ὅποιον, ἐν τούτοις, δὲν νύθηκε

ποτέ άνθρωπος. Και, όμως, εξώδευε για τὸ ντύσιμό του, ἔσα λίγοι ξοδεύουν, ὅπως ἐρράβετο πάντοτε στὸν ἀκριβώτερον ράφτην. Ἴτε τὸ ὄφελος ἔμως; Ἐδιάλεγε μόνος του τὸ ὄφρασμα — τὸ ἀσχημότερον πάντοτε — καὶ ἐπέβαλε στὸν ράφτη του τὰ δικά του γούστα — τὰ προστυχότερα πάντοτε. Τέσσον, πού ὁ δυστυχισμένος ὁ ράφτης του ἐδικαιολογεῖτο στοὺς φίλους του :

— Ἴτε νὰ τοῦ κάνω τοῦ χριστιανοῦ; Μήπως μ' ἀφήνει νὰ τὸν ντύσω ἐγώ, ὅπως ξέρω; Καλύτερα νὰ μοῦ λαιπε. Μοῦ ντροπιάζει τὸ μαγαζὶ μου...

Καὶ ἐγνώρισα ἀκόμη — αὐτὸ εἶναι τὸ καταπληκτικώτερον — ἄνδρα αἰσθητικόν, συγγραφέα μιάς σειράς σοβαροτάτων καλολογικῶν μελετῶν, πού θὰ μπορούσαν νὰ μορφώσουν τὴν καλαισθησίαν χιλίων ἄλλων ἀνθρώπων. Κάποτε μὲ πῆρε στὸ δωμάτιόν του νὰ μοῦ δείξῃ κάτι. Καὶ τὸ δωμάτιόν του, ἐκεῖ, πού ἔγραφε τὰς σοφὰς του αἰσθητικὰς μελέτας, περικυκλωμένος ἀπὸ τὰ συγγράμματα τῶν μεγαλυτέρων αἰσθητικῶν τοῦ κόσμου, ἦτο πραγματικὸν μουσεῖον ἀκαλαισθησίας. Δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖ μέσα, οὔτε ἓνα σημεῖον, στὸ ὅποῖον νὰ μπορούσε κανεὶς ν' ἀναπαύσῃ τὸ βλέμμα του. Ὅ,τι ὑπῆρχε στὸ δωμάτιον αὐτὸ — ἓνα δωμάτιον μὲ ἀξιώσεις — ἐπιπλα, εἰκόνες, μπιμπελό, κουρτίνες, χαλιά καὶ τὸ καλαμάρι του ἀκόμα, ἦσαν, ὄχι μόνον χωριστὰ τὰ καθένα, τοῦ χειροτέρου δυνατοῦ γούστου — γούστου πλύστρας — ἀλλὰ καὶ ἐμάλλον ἀγρῶς μεταξύ των.

— Πῶς σοῦ φαίνεται τὸ δωμάτιό μου; εἶχε τὸ συγκινητικὸν θάρρος νὰ μ' ἐρωτήσῃ. — Νομίζω — τοῦ εἶπα — ὅτι ἐδῶ μέσα θὰ μπορούσε νὰ διδάξῃ κανεὶς ἐφηρμοσμένην αἰσθητικὴν.

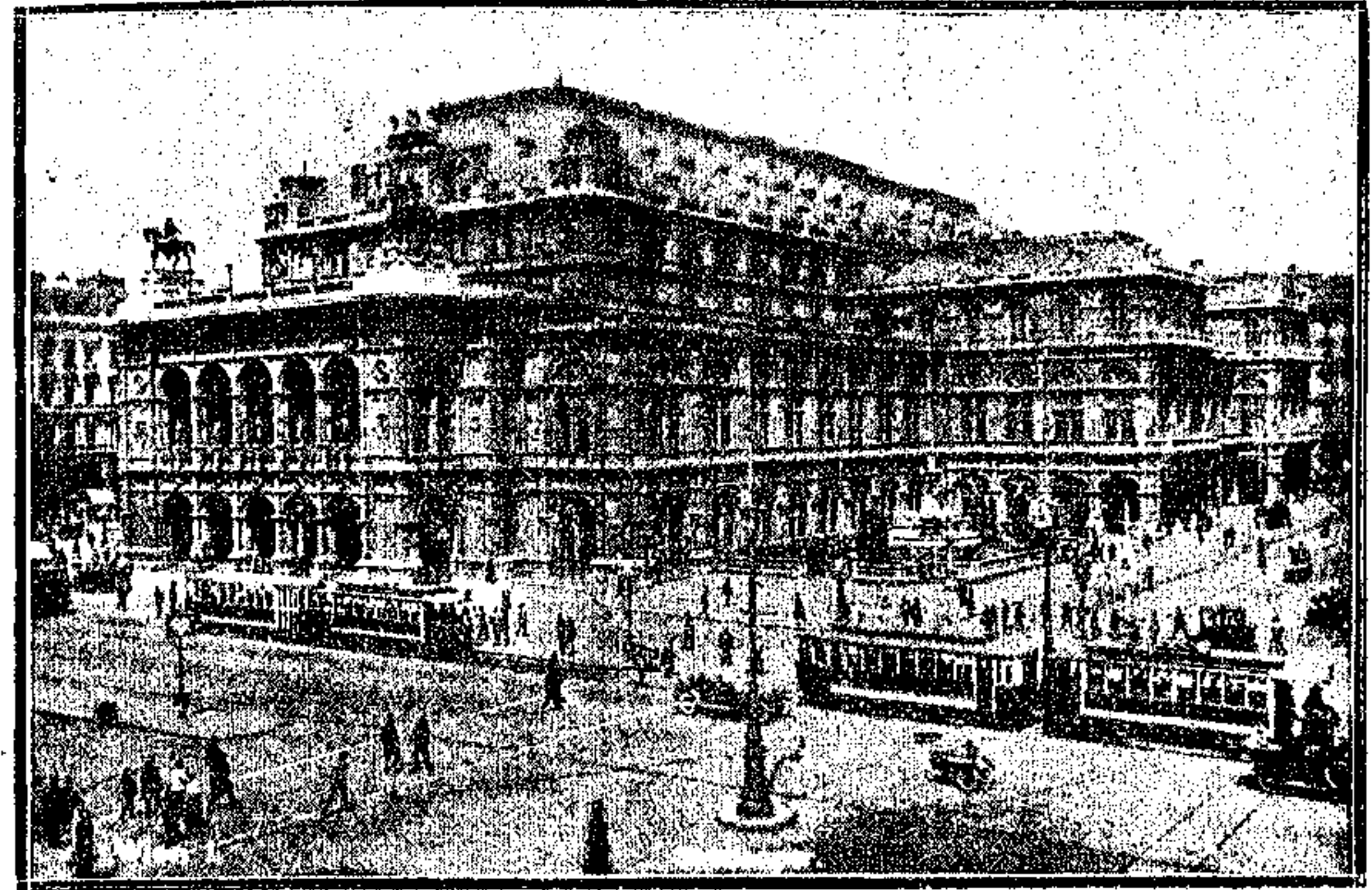
Καὶ ἤμουν εὐλαχρηνός. Ἐννοοῦσα, ἀπλοῦστατα, ὅτι ἐκεῖ μέσα θὰ μπορούσε νὰ διδάξῃ κανεὶς αἰσθητικὴν, διὰ τῆς εἰς ἀτοπὸν ἀπα-

γωγῆς. Δείχνοντας, δηλαδὴ, στοὺς μαθητάς του, ὄχι τί εἶναι τὸ ὄφραστον, ἀλλὰ τί εἶναι τὸ ἀσχημον καὶ τί πρέπει ν' ἀποφεύγουν. Ὅπως, ἀπαράλλαχτα, μὲ ἓνα ἀσχημον ποίημα, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ διδάξῃ, δείχνοντας τὰ ἐλαττώματά του καὶ τὰ λάθη του, τί εἶναι, ἀντιστρόφως, ἓνα ὄφραστον ποίημα.

Καὶ ἀντιθέτως, πάλιν, ἐγνώρισα — ποιὸς δὲν ἐγνώρισε; — ἀνθρώπους ἀγραμμάτους, ἀμορφώτους, χωρὶς καμμίαν καλλιτεχνικὴν μύησιν ἢ πείραν, πού ἤξεραν νὰ ντυθοῦν, κομψότατα, μὲ τὸ τίποτε, νὰ καλοβάλλουν τὸ σπιτάκι τους, μὲ λίγα ξύλινα ἐπιπλα, νὰ διαλέξουν ἓνα ὄφραστον φτηνὸν λαϊμοδέτην καὶ νὰ ἐπιτύχουν μίαν ἐμφάνισιν, σὲ ὄλα τους, φτωχικὴν μὲν, ἀλλὰ καλαισθητικὴν. Ποιὸς τοὺς ἐδίδαξε; Κανεὶς. Ποιὰ παραδείγματα εἶχαν ἐμπρὸς τους; Κανένα. Τί κριτήριον τοὺς ὠδήγησεν; Μυστήριον.

Ἄπλοῦστατα — εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ συμπεράνωμεν — ὅτι ἡ στοιχειώδης ἀτομικὴ καλαισθησία εἶναι ὅ,τι εἶναι καὶ ἡ στοιχειώδης καλωσύνη, ἡ στοιχειώδης εὐγένεια, ἡ στοιχειώδης τιμότης. Ἐνας ἄνθρωπος, μὲ τὴν στοιχειώδη αὐτὴν καλαισθησίαν, μπορεῖ νὰ μὴ γίνῃ ποτὲ ἓνας καλλιτέχνης. Ἐνας καλλιτέχνης ὅμως, μπορεῖ, ἀξιώλογα νὰ μὴν κατορθώσῃ ποτὲ ν' ἀποκτήσῃ στοιχειώδη καλαισθησίαν. Μήπως δὲν ὑπάρχουν ποιήματα, μεγάλων ποιητῶν, μέσα στὰ ὅποια συναντᾷ κανεὶς ἀνυπόφορες ἀκαλαισθησίας, πού δὲν θὰ τὰς διέπραττεν ἴσως οὔτε ἓνας θυρωρός, προικισμένος μὲ ἓνα ἐμφυτον «γαῦστο». Ἴσως θὰ ἔπρεπε νὰ παραβάλλῃ κανεὶς τὴν στοιχειώδη καλαισθησίαν μὲ τὸν στοιχειώδη «κοινὸν νοῦν». Ἵπάρχουν φιλόσοφοι, πού, μὲ ὄλην των τὴν σοφίαν, δὲν ἔχουν τὸν κοινὸν νοῦν. Καὶ ὑπάρχουν χωρικοί, πού, χωρὶς καμμίαν σοφίαν, τὸν ἔχουν καὶ τὸν παραέχουν.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

Τὴν 22 Φεβρουαρίου εἰς τὴν «Λέσχην Καλλιτεχνῶν» ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἀνδρεάδης ἔκανε διάλεξιν περὶ τῆς Συγχρόνου Θεατρικῆς κινήσεως ἐν Βιέννῃ. Ἡ διάλεξις αὕτη, μελετημένη ὅσον καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ συγγραφέως — διότι ὁ ἡμέτερος ἐκλεκτὸς συνοργάτης, ἂν διέρχεται πάντοτε τὰς ἡμέρας του εἰς τὰς Βιβλιοθήκας, συχνὰ περὶ τὴν βραδυὴν του εἰς τὸ θέατρον — καὶ λίαν γλαφυρὰ, ὑπερήρσεν εἰς πυκνὸν καὶ ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον. Ἡ «Νέα Ἐστία» θὰ ἦτο εὐτυχὴς νὰ τὴν γνωρίσῃ εἰς τὸ μέγα κοινόν. Δυστυχῶς ὁ κ. Ἀνδρεάδης αὐτοσχεδιάζει τὰς διαλέξεις του καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἀναγνώσται μας δὲν θὰ εὕρωσιν ἐνταῦθα παρὰ σύνοψιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντων. Ἀλλὰ καὶ αὕτη θὰ κινήσῃ — εἴμεθα βέβαιοι — τὸ ἀμέριστον ἐνδιαφέρον τῶν ἀναγνωστῶν μας, τοσοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον τὴν ἐπλουτίσαμεν διὰ τινὸν ἀριθμῶν σταχυολογηθέντων ἐκ τοῦ φακέλλου στατιστικῶν καὶ «δοκουμέντων», ὃν ὁ ὀμιλητὴς εἴδασεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀκροατηρίου. — (Σ.τ.Ν.Ε)

Ο ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης ἐξήγησεν ἐν πρώτοις πῶς ἔτυχε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν ζωὴν του νὰ κάμῃ ἑλληνιστὶ διάλεξιν περὶ θεάτρον. Ὅταν, λέγει, ἀπεφασίσθη τὸ παλαιὸν «Ἀτελιέ» νὰ μεταμορφωθῇ εἰς Λέσχην Καλλιτεχνῶν, τῷ προσεφέρθη ἡ προσεδραία τοῦ νέου ἰδρύματος. Διερχόμενος τὴν ἀχάριστον ἡλικίαν, τὸ ἀγε ingrat, μὴ ἔχων δηλαδὴ οὔτε τὸ σφριγὸς τῆς νεότητος, οὔτε τὸ κύρος τῆς ὠρίμου ἡλικίας, δὲν ἔκρινεν ἑαυτὸν εἰς θέσιν νὰ δεχθῇ τὴν κολακευτικὴν πρόσκλησιν, ἀλλ' ὡς ἀντάλλαγμα ὑπεσχέθη προῶμα, δι' ὃ οὐδὲν σω-

ματικὸν ἢ πνευματικὸν προσὸν ἀπαιτεῖται : νὰ κάμῃ δηλαδὴ διάλεξιν.

Ὅτε ὅμως ἐσήμανε ἡ ὥρα νὰ κρατήσῃ τὴν ὑπόσχεσιν, ἀντελήφθη τὸ παράτολμον αὐτῆς. Αἱ μέχρι τοῦδε διαλέξεις του περιεστρέφοντο σχεδὸν ὅλαι περὶ τὸ πανεπιστημιακὸν του μάθημα. Ἀλλὰ πῶς νὰ ὀμιλήσῃ περὶ προῦπολογισμοῦ ἢ δημοσιονομικῆς ἱστορίας πρὸ ἀκροατηρίου ἀπαρτιζομένου ἀπὸ καλλιτέχνας, καὶ ἀπὸ κυρίας ὃν αἱ πλείσται εἶναι ἐν ταῦτῳ καλλιτεχνίδες καὶ καλλιτεχνήματα ;

Ἄν τοῦλάχιστον τὰ μέλη τοῦ «Ἀτελιέ» ἦσαν ἀπόγονοι τῶν Μποέμ τοῦ Murger θὰ

ΣΟΝΝΕΝΦΕΛΣ

είχε τὴν ἐλπίδα νὰ προκαλέσῃ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν, ἐπαναλαμβάνων πρόσφατον μάθημά του περὶ ἀναγκαστικῶν δανείων. Δυστυχῶς ὅμως δι' αὐτὸν καὶ εὐτυχῶς διὰ τοὺς ἀκροατὰς καὶ ἡ διέξοδος αὕτη ἀπεκλείετο.

Ἐν τῇ ἀναζητήσει θέματος καταλλήλου, ὁ ὁμιλητὴς ἐνεθυμήθη ὅτι ὁ πρῶτος καθηγητὴς τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ἐν Αὐστρίᾳ, ὁ περίφημος Sonnenfels, εἶχε γράψῃ, ἐκτὸς πολλῶν καὶ σπουδαίων οικονομικῶν συγγραμμάτων, καὶ ἔργον ἔτι σήμερον ἀναγιγνωσκόμενον ὑπὸ τίτλον: *Ἐπιστολαὶ περὶ τῶν Θεάτρων τῆς Βιέννης*. Ἐπειδὴ δ' ἐν Ἑλλάδι ἐν προηγουμένον ἀρκεῖ νὰ δικαιολογήσῃ πᾶν ἀτόπημα, ἀπεφάσισε νὰ

πραγματευθῆ καὶ αὐτὸς μετὰ 150 ἔτη τὸ αὐτὸ θέμα. Ἀντὶ δ' ὅμως τοῦ ἐπιμελοῦς καὶ κομμοῦ μελετήματος τοῦ μεγάλου Καμαραλικοῦ (1), ὁ Ἀθηναῖος διάδοχος του θὰ σὰς παραθέσῃ ἀπόψε ὑπὸ τύπον φιλικῆς συνομιλίας, ἀπλᾶς καὶ προχείρους ἐντυπώσεις. Θ' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν Ὀπερᾶ εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς διαλέξεώς του θὰ ἔλθῃ εἰς τὰ θέατρα τῆς Πρώξας.

Η ΟΠΕΡΑ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

Οἱ Βιεννέζοι κηρύσσουν ἀδιστακτικῶς τὴν Ὀπερᾶ των, τὴν πρώτην τοῦ κόσμου. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι, καίτοι ὑπάρχουσι τρία ἢ τέσσαρα ἄλλα μελοδράματα διεκδικοῦντα τὰ διεθνή πρωτεία, οὐδὲν ἴσως προσφέρει ἐργασίαν ἐν ταυτῶ τοιοῦτου ποιῶ καὶ τοιοῦτου ὄγκου. Ἐν ᾧ πράγματι δυσκόλως εὕρσκει τις ὀρχήστραν ἐφάμιλλον πρὸς τὴν διοικουμένην ἐφέτος ὑπὸ τοῦ Schalk καὶ τοῦ Furtwängler καὶ ἑσμὸν τραγουδιστῶν παρακλητέον πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις ἐμφανίζεται ἀπὸ τῆς σκηνῆς, οὐδαμοῦ, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, ὑπάρχει μελόδραμα μὲ ἑτοιμον ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν δραματολόγιον ὑπερβαίνον τὰ 100 ἔργα. Σκεφθῆτε ὅτι τὸ 1926-27 ἐδόθησαν 97 διάφορα κομμάτια, ἐξ ὧν 17 μπαλέτα. Ἐὰν δὲ πέρουσι, τὸ 1927-28, ἀνεδιβάθησαν μόνον 87 ἔργα, τὰνάπαλιν ἐδόθησαν 6 πρῶται ὡς καὶ δύο ὅπερες ἀπὸ ἐτῶν μὴ παιχθεῖσαι: ἡ *Νόρμα* καὶ ὁ *δαμασμός τῆς Στρογγίλας* τοῦ Götts. Ὁ θαυμασμός διὰ τὴν συντελουμένην ἐργασίαν αὐξάνει, ὅταν βλέπῃ τις ὅτι ὅλα τὰ νέα ἔργα, μετὰ τῶν ὁποίων ἡ *Ἑλένη* τοῦ Στράους, ὁ *Οιδίπους* τοῦ Στραβίνσκυ, ὁ πολύκροτος *Τζώννης* τοῦ Κρένεκ, ἀπαιτοῦν μακρὰς μελέτας, λόγῳ εἴτε τῆς πολυπλόκου των σκηνοθεσίας, εἴτε τῆς ρηξικελεύθου των τεχνοτροπίας, εἴτε καὶ δι' ἀμφοτέρως τὰς αἰτίας.

Τοιοῦτον ἴδρυμα ἀξίζει ὄντως νὰ μελετηθῆ ἐκ τοῦ σύγγου. Μερικὰ ἐρωτήματα ἔρχονται αὐτομάτως ἐπὶ τῶν χειλέων σας: Ποῖα εἶδη μελοδράματος περιλαμβάνει τὸ εὐρύτατον τοῦτο δραματολόγιον; Κατὰ πόσον ἢ μὴ γερμανικὴ μουσικὴ συντρέχει εἰς τὸν

(1) Kameralistik ἐκαλεῖτο ἐν Γερμανίᾳ ἡ δημοσία οἰκονομία τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνος.

καταρτισμὸν του; Ποῖοι ἐκ τῶν συνθετῶν ἀρέσουν κυρίως εἰς τὸ κοινόν; Ποῖα ἔργα παίζονται συχνότερον;

Εἶναι εὐκόλον ν' ἀπαντήσῃ τις εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα δι' ἀριθμῶν, διότι αἱ στατιστικαὶ δὲν λείπουν, κρατῶ δὲ καὶ μερικὰς εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀκροατῶν μου (1), ἀλλὰ τοὺς ἀριθμοὺς πρέπει νὰ φωτίσῃ ἡ μουσικὴ ψυχολογία τοῦ κοινῶ. Διὰ νὰ ἐννοήσῃτε δὲ ταύτην, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῆτε ὅτι ὁ ἀληθὴς ἐρασιτέχνης δὲν ἔχει προλήψεις. Ἄν ὁ βιενναῖος ἦτο ἀνεπαρκῶς κατηρτισμένος, δὲν θὰ ἠδύνασται εἰς τὴν μουσικὴν ποῦ ἀπαιτεῖ προσκαίρειαν· δὲν θὰ ἐχειροκρότει δηλαδὴ προχθὲς τὸν Βάγνερ, χθὲς τὸν Στράους, καὶ σήμερον τὸν Κρένεκ. Ἄν ἦτο σνόβ, δηλαδὴ ὀφίπλουτος τῆς τέχνης (καὶ εἰρήσθω ἐν παρενθέσει, οἱ ὀφίπλουτοι τῆς τέχνης εἶναι πολυαριθμότεροι ἀπὸ τοὺς εὐδαιμονήσαντας ἐφοπλιστὰς ἢ ἀλευρεμπόρους, ἐφ' ὅσον, πρὸς τοὺς ἄλλοις, διὰ νὰ εὐδοκιμήσῃ κανεὶς εἰς τὴν ναυτιλίαν ἢ τὴν βιομηχανίαν χρειάζεται κάποια δόσις μυαλοῦ, ἐνῶ δόσις οὐσίας ἀρκεῖ διὰ τὸν σνοβισμόν), ἂν ἦτο, λέγω, ὁ βιενναῖος, σνόβ—θὰ προσεποιεῖτο ὅτι περιφρονεῖ τὰ ἀπλῶς μελωδικὰ ἔργα, τὴν «εὐκόλον μουσικὴν». Ἐπειδὴ ὅμως τὸ μουσικόν του αἰσθημα εἶναι βαθύ, ὅσον καὶ ἡ μουσικὴ του κατάρτισις, ἀγαπᾷ ὅλας τὰς μουσικὰς σχολὰς καὶ ὅλας τὰς μορφὰς τῶν μουσικῶν δραματικῶν ἔργων, ἀρκεῖ ἡ σχολὴ καὶ τὸ ἔργον ν' ἀντιπροσωπεύουν κάτι καλόν. Συμβαίνει δηλαδὴ μὲ αὐτὸν ὅτι μὲ τοὺς πραγματικοὺς ἐλληνοιστὰς, ποῦ ἐντυφῶν ἐπίσης εἰς τὰς ραψωδίας τοῦ Ὀμήρου, τὰς τραγωδίας τοῦ Εὐρυπίδου, τὰ εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου καὶ τὰ ἐπιγράμματα τῆς Ἀνθολογίας.

Ἐπὶ τῆς ἐκλεκτικότητος τοῦ βιεννέζου ἐπιδρᾷ μόνον ἐν στοιχείον, ποῦ τὸν διακρίνει μάλιστα σαφῶς ἀπὸ τὸν βερολινέζον: κάποια συντηρητικότης. Ἐνῶ στὴν πρωτεύουσαν τῆς Γερμανίας ἀκούετε μερικοὺς νὰ ἐκφράζωνται μετὰ σχετλιασμοῦ διὰ τὸν Βάγνερ καὶ πολλοὺς νὰ ἐκθειάζουν τὸν Μπουζόνι, στὴν Βιέννη παρατηρεῖται κάποια διστακτικότης ὡς πρὸς τὰ «ὑπερμοντέρνα» ἔργα.

Ἐπὶ τὴν ἐπιφύλαξιν αὐτὴν, ἡ ἐκλεκτικότης εἶναι τελεία. Διὰ τοῦτο, ἂν διεξέλθετε τὸ δραματολόγιον, θὰ εὑρετε ὅλα τὰ εἶδη, τὴν

κλασσικὴν ὄπεραν, τὴν grand opera (Μέγιστο, Ἀλεβύ), τὴν opera seria, τὸ βιεννικὸν λυρικὸν δράμα, τὴν opera buffa, τὴν opera-comique (τότε παλαιὸν τοῦ Ὀβέρ καὶ τὸ πλησιάζον πρὸς μεγάλην ὄπερα νεώτερον), ἀκόμη δὲ καὶ τὴν ὄπερ-ρέτταν, τουλάχιστον τ' ἀριστουργήματα αὐτῆς (λ. χ. τὴν *Νυκτερίδα* τοῦ Στράους). Θὰ εὑρετε δὲ καὶ ὅλας τὰς ἐθνικότητας, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἰταλικῆς, διότι οὔτε ὁ τετραετὴς πόλεμος, οὔτε ὁ ὑπὸ τοῦ ζητήματος τοῦ Ἰουρόλου κεντούμενος πατριωτισμὸς δὲν ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

Πέρουσι ἐπαλχθησαν 9 Γερμανοί, 8 Αὐστριακοί, 7 Ἰταλοί, 6 Γάλλοι, 2 Ρῶσοι (1): δηλονότι σχεδὸν τόσοι τέως ἐχθροί, ὅσοι συμπατριῶται. Ἐπίσης καίτοι αἱ νουβωτέ εἶχον γραφῆ κατ' ἀνάγκην ἰδίως ἀπὸ αὐστριακοῦς (Strauss, Krenek, Korngold), τὸ σύνολον τῶν παραστάσεων τῶν γερμανοαυστριακῶν ἔργων μόλις κατὰ ἐν τέταρτον ὑπερβαίνει ἐκεῖνο τῶν ξένων: 175 κατὰ 137.

Τὸ ἐπ' ἐμοὶ εὐρίσκω ὅτι ἡ φιλοξενία φθάνει τὰ ὅρια τῆς ὑπερβολῆς. Πράγματι ὅσον ἐπιμε-

(1) Τὰ ὀνόματά των εὐρηγνται ἐν τῇ παραρτήματι.

WILHELM FURTWÄNGLER

(1) Βλ. Παράρτημα.

Βιλνμπρουν ὡς Ὀρτρούδη, ὑπῆρξαν στιγμιαία πού ἐνόμιζα ὅτι ἤκουα ἄγνωστον ὄπεραν. Προσθετέον, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ξένους συνθέτας, ὅτι, ἂν ἐκτιμῶνται οἱ Ρῶσοι καὶ ἂν μερικὰ γαλλικὰ μελοδράματα, ὡς ὁ Φάουστ, ἡ Μανόν, καὶ ἰδιαίτερα ἡ Κάρμεν, παίζονται συνεχῶς, μόνον Ἴταλοι συνθέται συναγωνίζονται τοὺς γερμανοαυστριακοὺς διὰ τοῦ συνόλου τοῦ ἔργου των. Οὕτω ὁ Βέρδης, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς νέας ὄπερας τῷ 1869 μέχρι τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1928, ἐπαίχθη μὲ 12 ἔργα 1564 φορές, ὀλιγότερον δηλαδή τοῦ Βάγνερ, πού ἐπαίχθη 2839, ἀλλὰ περισσότερο καὶ αὐτοῦ τοῦ Μότσαρτ, ὅστις ἀριθμεῖ 1058 παραστάσεις. Ὁ δὲ Πουτσίνι μὲ 10 ἔργα ἐπαίχθη ἤδη 716 φορές, ἐνῶ ὁ σχεδὸν σύγχρονός του Ριχάρδ Στράους, τοῦ ὁποῦ ἐν τούτοις 11 ἔργα ἀναγράφονται εἰς τὸ δραματολόγιον, μόνον 498.

Ἀνάλογος ἰταλομανία ἀνευρίσκεται καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου νεκρανεστήθησαν καὶ ἀληθινὰ ὄπεραι τοῦ Βέρδης, ὁ Δὸν Κάρολος, ἡ Λουίζα Μίλλερ, ἰδίᾳ δὲ ἡ Φόρτζα νιέλ Ντεστίνιο, τὴν ὁποῖαν μάλιστα ἀνεβίβασε στὸ Βερολῖνον μὲ ἀπεριγραπτον γοῦστο καὶ μὲ νεκρόν, τῶν ὁποῖων δύο τοὐλάχιστον ὑπενθουμίζουν τὴν Ἑλλάδα, ὁ Πάγος Ἀραβαντινός. Ἀλλ' ἐκεῖ πρόκειται περὶ νεωτέρου φαινομένου, τὸ ὅποion εἶναι μίᾳ τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἀντιβαγγελισμοῦ. Στὴν Αὐστρίαν ἡ ἀγάπη διὰ τὴν ἰταλικὴν μουσικὴν εἶναι αἰσθημα σταθερόν· ὁ Βέρδης πάντοτε ἐλατρεύετο· πρὶν δ' ἐμφανισθῆ ὁ Πουτσίνι, ἐπαίχτετο συχνὰ ὁ Δονιζέττης.

* *

Ἄν ἡ παροῦσα διάλεξις δὲν ἦτο ἀπλή ὁμιλία, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐδίδα κριτικὴν ἀνάλυσιν διὰ τρεῖς τελευταῖες βιεννέζικες ὄπερες, δηλαδή τὴν Ἑλένην τοῦ Στράους, τὸν Τζόννυ τοῦ Κρένεκ, τὴν Ἑλιάνην τοῦ Κόρνγκολδ.

Ἀλλὰ μὴ ἔχων τὴν ἀπαιτουμένην ἀρμοδιότητα ὅπως πραγματευθῶ περὶ αὐτῶν κυρίως πρὸ τοιοῦτου ἀκροατηρίου, ἀρκουμαι νὰ εἶπω ὅτι, καίτοι ἀπὸ ἕως διαφόρων ἀπόψεων, καὶ αἱ τρεῖς μοῦ ἤρσαν, καὶ νὰ σὰς συστήσω νὰ ὑπάγετε νὰ τὰς ἴδετε τυχεύσης εὐκαιρίας, ἀφ' οὗ ὁμοῦ μελετήσετε ἐπιμελῶς τὰ ἀρκετὰ ἰδιορρυθμὰ λιμπρέττα των. Τουναντίον ὁμοῦ ἔχω καθήκον νὰ τοῦσω

ὅτι ἡ ὄπερα τῆς Βιέννης ἀντί, ὡς θὰ ἦτο φυσικόν, κατόπιν τῆς καταρρεύσεως τῆς Ἀψβουργικῆς Μοναρχίας, νὰ σημειώσῃ μεταπολεμικῶς μίαν ὀπισθοχώρησιν ἢ τοὐλάχιστον μίαν στασιμότητα, σημειοῖ μίαν σταθερὰν πρόοδον. Ἀξιοθαύμαστος δ' εἶναι ἰδίᾳ ὁ πόθος τῆς ἀνακαινίσεως, ὁ ὅποιος καταφαίνεται ὄχι μόνον εἰς τὸ ἀνέβασμα πολυαριθμῶν νέων ἔργων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀνανέωσιν ἐκ βάρων τῆς διδασκαλίας τῶν παλαιῶν. Οὕτως ἐφέτος ἤρχισε μὲ τὸ Ράινγκολδ τὸ ξανανέβασμα ὅλης τῆς Βαγνερικῆς Τετραλογίας, ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Φουρτβαίνγκλερ, ὅστις ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας εἶναι ἀντάξιός τοῦ διασήμου ἀρχαιολόγου πατρὸς του.

Μίαν μόνην ἔλλειψιν εὔρον, καὶ αὐτὴν ἐν σχέσει ὄχι πρὸς τὴν προπολεμικὴν, ἀλλὰ πρὸς τὴν μεταπολεμικὴν κατάστασιν, τὴν ἐγκτάλειψιν δηλαδή τῶν παραστάσεων πού ὀργανοῦντο εἰς τὴν Redoutensaal, τῆς Βιεννῆς, δηλαδή εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν τῶν χορῶν τοῦ Μεγάλου Ἀνακτόρου. Ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ 1923 ἐδίδοτο παραστάσεις ὄπερων τοῦ Μότσαρτ, ἰταλικῶν παλαιότερων ἐλαφρῶν ἔργων, ἢ μπαλλέτων τοῦ 18ου αἰῶνος (ἰδίᾳ Κουπερίν καὶ Ραμῶ), παραστάσεις αἰτινες, ἐν πλαισίῳ ἐναρμονιζομένῳ τελείως πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν συνθετῶν, θὰ παραμείνουν ἀληθινὰ ὀμόνητοι δι' ὅσους ἠτύχησαν νὰ τὰς ἴδουν.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω, παραθέτομεν, ὡς ὑπεσχέθημεν ἐν τῷ προλόγῳ, τρεῖς πίνακας, οἵτινες θὰ δώσωσι σαφεστέραν ἰδέαν ὁ πρῶτος τοῦ τρέχοντος δραματολογίου ἀπὸ ἀπόψεως συνθετῶν, ὁ δεῦτερος καὶ ὁ τρίτος τῶν δημοφιλεστέρων ἔργων· διεκρίθη δ' εἰδικῶς, διὰ τοῦ τρίτου πίνακος, ἡ μεταπολεμικὴ περίοδος, διὰ νὰ λάβῃ ὁ ἀναγνώστης σαφεστέραν ἀντίληψιν τῶν συγχρόνων προτιμήσεων τοῦ κοινού.

ΠΙΝΑΞ Ι

Κατάλογος τῶν κατὰ τὴν περίοδον 1927—28 ἀναβασθέντων συνθετῶν καὶ τῶν παραστάσεων ὧν ἔτυχεν ἕκαστος.

Α'. ΟΠΕΡΑΙ

Αὐστριακοί : 8. Παραστάσεις ἐν ὄλῳ 112.
Γκόλδμαρκ, 4 Στράους Ἰω., 1
Κίνζλ, 1 Στράους Ριχ., 39
Κόρνγκολδ, 21 Κρένεκ, 20
Μάλερ, 1 Μότσαρτ, 21

Γερμανοί : 9. Παραστάσεις ἐν ὄλῳ 63.

Δ' Ἀλμπέρτ, 8 Χούμπερτινγκ, 1
Μπετόβεν, 6 Πρίττνερ, 1
Κορνήλιος, 2 Βάγνερ, 39
Γκαίτς, 2 Βέμπερ, 8.
Χαϊνδελ, 1

Γάλλοι : 6. Παραστάσεις ἐν ὄλῳ 27.

Ἀδάμ, 2 Γκουινό, 7
Μπιζέ, 11 Μασσενέ, 3
Ντεμπυσσύ 1 Μάγυερμπερ, 3.

Ρῶσοι : 2. Παραστάσεις ἐν ὄλῳ 6.

Μουτσόργκσκυ, 2 Στραβίνσκυ, 4.

Ἴταλοί : 7. Παραστάσεις ἐν ὄλῳ 104.

Ἀλφάνο, 2 Πουτσίνι, 45
Μπελλίνι, 4 Ροσσίνι, 7
Λεονκαβάλλο, 9 Βέρδης, 30.
Μασκάγνι, 7

Σύνολον: Συνθέται: 32. Παραστάσεις ἐν ὄλῳ 312.

Β'. ΜΠΑΛΕΤΤΑ

Αὐστριακοί : 5. Παραστάσεις ἐν ὄλῳ 16.

Μάγυερ, 9 Στράους Ἰω., 1
Γκλόκ, 1 Στράους Ὀσκά, 2.
Σούμπερτ, 3

Γερμανός : 1. Παραστάσεις ἐν ὄλῳ 4.

Κλενάου.

Ρῶσος : 1. Παραστάσεις ἐν ὄλῳ 2.

Ρούμπενστάιν.

Σύνολον: Συνθέται 7. Παραστάσεις ἐν ὄλῳ 22.

Γενικόν Σύνολον: Συνθέται ἐν ὄλῳ 89.
Παραστάσεις ἐν ὄλῳ 334.

ΠΙΝΑΞ ΙΙ

Ἔργα παιχθέντα ἐπέκεινα τῶν 250 παραστάσεων ἀπὸ τῶν ἐγκαινίων τῆς νέας ὄπερας μέχρι σήμερον.

Λόεγκριν 561	Μινιὸν 286
Φάουστ, 466	Οὐγενότοι, 274
Ταγχούτσερ, 456	Γάμοι τοῦ Φιγαρώ, 271
Κάρμεν, 447	Μαγεμένη Φλογέρα, 270
Καβαλερία, 448	Δὸν Ζουάν, 269
Ἄιντᾶ, 438	Φιντέλιο, 269
Παλιάτσοι, 372	Φράϊσους, 266
Μάιστερ Σίγγερ, 347	Βαλκυρία, 259
Ἰπτάμ. Ὀλλανδός, 340	Βασίλισσα τοῦ Σαββά
Τροβατόρε, 288	[(τοῦ Γκόλδμαρκ). 251.

ΠΙΝΑΞ ΙΙΙ

Ἔργα παιχθέντα ἐπέκεινα τῶν 60 παραστάσεων κατὰ τὴν τελευταίαν 10ετίαν.

Παλιάτσοι, 106	Ροζενκαβάλλιο, 91
Γάμοι Φιγαρώ, 104	Μ. Μπάττερφλαου, 88
Μπόξι, 104	Μάιστερ Σίγγερ, 88,
Ταγχούτσερ, 90	Ἄιντᾶ, 85
Λόεγκριν, 95	Κουρένς τῆς Σεβίλλης, 78
Κάρμεν, 95	Φάουστ, 60.
Καβαλερία, 92	

Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Handwritten signature or flourish.

λῆς καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀναβίβασις τῶν ξένων ἔργων, ὑστερεῖ οὐσιωδῶς τῆς τῶν γερμανικῶν, καθ' ὅσον διαβλέπει τις ἐν αὐτῇ τὴν προσπάθειαν. Διὰ τοῦτο καί, καίπερ καλλιτέχναι τινὲς δημοφιλέστατοι, ὡς ὁ Πικαβέρ ἢ ἡ Γέριτζα, ἐμφανίζονται συχνότατα εἰς ἰταλικά ἢ γαλλικά ἔργα (ἰδίᾳ τὰ τῶν Πουτσίνι καὶ Μασσενέ), θὰ συνίστων εἰς τοὺς Ἑλληνας νὰ πηγαίνουν κατὰ προτίμησιν εἴτε εἰς κλασσικά ἔργα (τὸ «Φιντέλιο» τοῦ Βετόβεν, τὰ κομμάτια τοῦ Μότσαρτ καὶ τοῦ Βάγνερ), εἴτε εἰς τὰ σύγχρονα αὐστριακά. Εἰς τὰς παραστάσεις αὐτῶν θὰ εὔρετε τὴν ἀπόλυτον τελειότητα καὶ μάλιστα ἐνίοτε ὅ ἄνακαλύψετε ὅ, τι ἀτελῶς ἐγνωρίζετε ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ἔργα πού ἐθεωρεῖτε ὡς οἰκειότατα. Εἶχον ἴδει συχνότατα (30 φορές διὰ τὴν ἀκρίβειαν) καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν τὸν Λόεγκριν· λοιπόν, ἀκολουθῶν τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον μίαν παράστασιν πού διηύθυνεν ὁ Schalk καὶ εἰς τὴν ὁποῖαν πρωτηγωνίστου ἡ Δέμαν ὡς Ἑλσα καὶ ἡ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ (*)

ΣΟΥΡΗΣ, ΔΡΟΣΙΝΗΣ, ΠΑΛΑΜΑΣ, ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ

Ἄλλὰ πῶς νὰ καθορίσῃ κανεὶς τὴν τεχνολογίαν τοῦ Παλαμά; Προφανῶς ἐπηρέασθη διαδοχικῶς ἀπὸ τὸν Σουλῶ Πρυδὸμ, τὸν Λεκόντ δὲ Αἰλ, Μυσσέ, Οὐγγώ, Καρδούτση, Νεϊτσε, Ἴφεν, Βεράρεν, καὶ ἀπὸ ἄλλους τοὺς κριτικοὺς τῆς Revue des deux Mondes. Ἀπὸ τοὺς συγχρόνους τοῦ Ἑλληνας ἐθαύμαζε τὸν κ. Ἰ. Ψυχάρην καὶ τὸν καθηγ. Ν. Πολίτην, τοῦ ὁποῦ τοῦ λαογραφικὰ ἔργα ἐξ ἀπαντος ὠφέλησαν τὴν Μοῦσαν τοῦ περιπέλεον. Τοιοῦτοτρόπως ἡ τέχνη τοῦ Παλαμά οὐδέποτε ἀπεκρυσταλλώθη, ἀλλὰ μεταβάλλεται συνεχῶς, ὡς ὁ Πρωτεύς· εἶναι πρωτεύειν, κατὰ τὸν ἀγαπητὸν του ἕρον. Ἐξ ἀπαντος δὲν εἶναι οὔτε γραφικὴ, οὔτε γλυπτικὴ, ἀλλὰ μᾶλλον μουσικὴ, καὶ περισσότερον ἰσως ὁμοιάζει πρὸς Ἀνατολικὴν ὄρχησιν, ποὺ ἐκφράζει τὰ συναισθήματα τῆς ψυχῆς μὲ διαφόρους στάσεις καὶ κινήσεις. Ὁ δυνατὸς αὐτὸς τεχνίτης διευθύνει ὄργανα πολλὰ καὶ παράγει μελωδίαν, πάντοτε καταλείπουσαν ἐντύπωσιν. Ἄλλ' οἱ πολλοὶ δὲν ἐννοοῦν τὸ σύνολον καὶ κάποτε καὶ οἱ ὀλίγοι ἀπαυδοῦν. Πράγματι, διὰ νὰ χαρῆ κανεὶς μακρότονα ποιήματα τοῦ Παλαμά, πρέπει νὰ ἔχη καλὴν εἰσαγωγήν, καὶ ἀρκετὴν ἐπιμονὴν νὰ τὰ ξαναδιαβάσῃ. Ἰσως, ὅσον βελτιώνεται ἡ καλλιτεχνικὴ τοῦ ἔθνους ἀγωγή, ἡ παλαμικὴ ποίησις θ' ἀγαπᾶται περισσότερον — μολοντί δὲν ὁμοιάζει οὔτε πρὸς τὴν ἀρχαίαν ποίησιν, οὔτε πρὸς τὴν δημοτικὴν, ἐκτὸς τῶν γλωσσικῶν τύπων. Θὰ ἔλεγα μᾶλλον τὸ παράδοξον, ὅτι κάποι' ἐνθυμίζει τὴν ὑψηλοτέρην βυζαντινὴν ὑμνογραφίαν, εἰς τὴν ποιητικὴν ἀοριστολογίαν καὶ τὴν ὑπερβολὴν. Π. χ. ὁ στίχος τῶν «Βωμῶν» :

στὴν ὑπερούσιαν ἀναρχὴ καθολικὴ πηγὴ τῆς

θὰ ἤμποροσε νὰ νομισθῇ καὶ τοῦ Πατριάρχου Σεργίου ἢ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. Οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ εἶχαν ὅ,τι ἔλεγεν ὁ Shelley «συγκρατημένον μεγαλεῖον», ἢ κατὰ τὸν Ρενάν «θεῖον τάκτ». Ἄλλ' ὁ Παλαμάς εἰς ὀλίγους στίχους μεταχειρίζεται τόσας κλη-

τικὰς, ὅσας ὁ Ὅμηρος εἰς ὅλα του τὰ ἔπη. Καὶ ἡ τάσις πρὸς ποιητικὴν βακχείαν, καθὼς ἐμφανίζεται π. χ. εἰς τοὺς «Χαιρετισμοὺς τῆς Ἡλιογέννητης», δὲν φαίνεται ἀπόδειξις ποιητικῆς ρώμης. Καὶ ὅμως αἱ μεγάλοι τοῦ Παλαμά συνθέσεις, ἡ «Ἀσάλευτη ζωὴ», ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιλιά», ὁ «Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου» θαυμάζονται καὶ ἀπὸ ὄσους δὲν ἀντιλαμβάνονται τὴν τάξιν τοῦ συνόλου. Ἀπὸ πλείστων τῶν μακρῶν τούτων σελίδων ἀναδίδονται μελωδίαι, ἀξίαι μεγάλων ποιητῶν. Πράγματι περιποιεῖ τιμὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι μετὰ τόσον καὶ τοιοῦτο παρελθόν, νέος ποιητὴς ἐπέτυχεν νὰ δημιουργήσῃ κάτι, ἀγνωστον προτοῦ. Καὶ τώρα ποὺ πρέπει νὰ δώσω δείγματα τῆς παλαμικῆς ποιήσεως, εὐρίσκομαι εἰς μεγάλην δυσκολίαν ἐκλογῆς. Κάθε γραμματισμένος Ἕλληνας ἀπομνημονεύει, κάτι. Ἐγὼ, ἂν μ' ἐρωτᾶτε, προτιμῶ τὴν ἐξαισίαν εἰκόνα τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην σειρὰν τῶν σογγέτων τῶν «Πατριδῶν», ὅπου ἀρχίζει ἀπὸ τὰς Πάτρας καὶ τὸ Μεσολόγγι, προχωρεῖ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Γῆν καὶ καταλήγει εἰς τὸν Σείριον καὶ τὸ Χάος.

Πατρίδας ! Ἀέρας, γῆ, νερό, φωτιὰ ! Στοιχεῖα ἀχάλαστα, καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος τῶν πλασμάτων, ἀθὰ θὰ περάσω στὴ γαλήνη τῶν μνημάτων, θὰ οἶς ξανάβρω, πρώτη καὶ ἀτερνὴ εὐτυχία !

III

Ὁ Ἀριστομένης Προβελέγγιος εἶναι ἀριστοκρατικὸς νησιώτης, γεννημένος εἰς τὴν Σίφνον τῷ 1850 καὶ σπουδᾶσας εἰς τὴν Γερμανίαν. Νέος, ἔγραψε «ἐπικολυρικὰ» ποιήματα «Θησεύς» (1870), τὸ «Μῆλον τῆς Ἐριδος» (1871), εἰς ἀρχαῖζον ὕφος, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ραγκαβῆ, καὶ δράματα ὁ «Ρήγας» καὶ ἡ «Κόρη τῆς Λήμνου» (1901). Τῷ 1887 μετέφρασε τὸν «Φάουστ» — δὲν ἦτον οὔτε ὁ πρῶτος, οὔτε ὁ τελευταῖος Ἕλληνας μεταφραστὴς τοῦ Γκαίτε — μεταχειριζόμενος ἄλλοῦ τὴν ἀρχαῖζουσαν καὶ ἄλλοῦ τὴν λαλουμένην. Τοιοῦτο μείγμα μεταχειρίζεται ὀχι μόνον εἰς τὰ λυρικά του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς

τραγωδίαις του, τῶν ὁποίων πρωτεύει ὁ «Φωκάς». Εἰς τὰ λυρικά του ὁ Προβελέγγιος συνδυάζει περιγραφὰς τῶν τοπίων τοῦ νησιοῦ του μὲ τὴν ἐκφρασίαν τῶν βαθυτέρων του αἰσθημάτων. Ἀπὸ τὰ αἰσθημάτων του, τὰ ὅποια εἶναι πάντοτε εὐγενικὰ καὶ νηφάλια, ἐξαίρεται εἰς ὑψηλοτέρας σκέψεις, ἀλλ' ἡ φιλοσοφία του δὲν κουράζει. Ἐκ τοῦ α' τόμου τῶν «Ποιημάτων» του (1896) τὰναφερόμενα εἰς τὴν ἀσθένειαν καὶ τὸν θάνατον τῆς γυναικὸς του καὶ εἰς τὰ ὄρφανὰ παιδιὰ εἶναι πράγματι συγκινητικὰ. Εἰς τὴν «Νέαν μοναχὴν» δεξιῶς περιγράφει τὰ αἰσθημάτων της, ὅταν ἀκούη μακρόθεν ἔρωτικὸν τραγούδι. Ἡ «Βουλιανμένη πόλις» εἶναι ἀκόμη ὠραιότερα· ὁ θρύλος ὁμοιάζει Ἑλληνικὸς, ἀλλ' ἂν δὲν ἀπατώμαι, ὁ ποιητὴς τὸν ἐδιάβασεν εἰς τὴν α' σελίδα τῶν Souvenirs d'enfance et de jeunesse τοῦ Ἐρνέστου Ρενάν. Εἴκοσι ἔτη μετὰ τὸν α' τόμον τῶν «Ποιημάτων» ὁ Προβελέγγιος ἐδημοσίευσε τὸν β' (1915). Ἐδῶ ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν νησιωτικὴν ζωὴν γίνεται θερμότερα καὶ αἱ ἀναμνήσεις του προσλαμβάνουν τὴν μορφήν τῆς νοσταλγίας. Τὸ πρῶτον ποίημα, ἡ «Διπλὴ ζωὴ», εἶναι ὠραῖον πρόσωπον τῆς ὅλης συλλογῆς, ἡ ὁποία περιέχει θαλασσιὰ τραγούδια καὶ τέλος ἀπεικονίζει ἕνα μύλον. Τὸ μέσον τοῦ τόμου κατέχουν τὰ «Νικητήρια», ὅσα ἔγραψεν ὁ ποιητὴς περὶ τῶν νικηφόρων μας πολέμων τοῦ 1912 καὶ 13. Ἡ εὐγενικὴ συγκράτησις τοῦ ἐνθουσιασμοῦ εἶναι τὸ κάλλιστον χαρακτηριστικὸν τῶν ἐπινικίων τούτων.

Ὁ Ἰωάννης Πολέμης, Ἀθηναῖος, ἐσπούδασεν ποίησιν εἰς τὸ Παρίσι καὶ ἔλαβε τὸ Ἀριστεῖον τῷ 1914. Πολλὰ τῶν ποιημάτων του ἔχουν τονισθῆ καὶ κατῆντησαν λαϊκά. Καὶ ὁ Πολέμης ἐδημοσίευσε πολλὰ τομίδια, βαπτισμένα μὲ ὀνόματα ὠραῖα : «Χειμῶνανθοὶ», «Ἀλάβαστρα», «Κεϊμήλια», «Ἐξωτινά», «Παλιὸ βιολλί», «Σπασμένα μάσκαρα» καὶ μερικὰ ἔμμετρα δράματα, τὸ «Ὀνειρο» (1898), τὸ «Εἰκόνημα» (1900), «Στὴν ἄκρὰ τοῦ γηρεμοῦ» (1901) καὶ «Ἡ Γυναῖκα».

Ἡ Μοῦσα τοῦ Πολέμη εἶναι συγγενὴς τῆς τοῦ Δροσίνη. Ὁ Πολέμης γράφει ὠραίους στίχους χυμένους εἰς μήτρας δημοτικὰς μὲ τέλειον ρυθμόν. Ἀγαπᾶ τὰ παραμύθια, τὰς μαγίσσας καὶ τοὺς δράκους καὶ γνω-

ρίζει πῶς νὰ σχηματίσῃ τὰς ἰδέας του εἰς ὠραίας εἰκόνας, καθὼς π. χ. ἐκείνην, ποὺ ἀρχίζει τὰ «Κεϊμήλια». Ἀλλὰ κάποτε δυσκολευόμεθα νὰ διακρίνωμεν ποία ἰδέα κρύβεται εἰς μίαν μεταφοράν. Π. χ. ὅταν εἰς τὸ «Μαγεμένο πετράδι» περιγράφει τὰς ἰδιότητάς του ὁμοίως πρὸς τὸν κροστὸν τῆς Ἀφροδίτης, καὶ βλέπομεν τὴν δούλαν μετὰ τὸν θάνατον τῆς κατόχου νὰ τὸ θάπτῃ, διερωτώμεθα : «πρὸς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη ;» Ἀλλὰ ὁ Πολέμης ἔχει τὸ φυσικὸν χάρισμα ν' ἀρέσκη μὲ τοὺς εὐκόλους τοῦ στοχασμοῦ· εἰς τοὺς κομφοὺς δημοτικοὺς τοῦ στίχου ἐκφράζονται πράγματι δημοτικαὶ ἰδέαι. Καὶ τὰ «Πρῶτα τοῦ βήματα» γραμμμένα διὰ παιδιά, ἐπιτυχῶς ἀριστὰ τοῦ σκοποῦ των.

II

Τοιοῦτοτρόπως ἐτελειώσαμεν τοὺς πρώτους Ἀθηναίους ἀριστείουχοις, ἄλλ' ὑπάρχουν ἀκόμη πολλοὶ ἄλλοι ποιηταὶ — π. χ. ὁ ἐνθουσιώδης Γ. Στρατήγης, ὁ Μιλτιάδης Μαλακάσης, λαμπρὸς ζωγράφος καὶ τραγουδιστὴς τῶν παλληκαριῶν καὶ τῶν κορῶν τοῦ Μεσολογγίου, ὁ Λάμπρος Πορφύρας, θελκτικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς ἀβρᾶς μελαγχολίας, καὶ ὁ Ἄγγελος Σικελιανὸς μὲ τὰς προφητικὰς του βλέψεις. Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἐλπιδόφορον σμήνος ἄλλων νεαρῶν ποιητῶν, σχεδὸν τόσων πολλῶν, ὅσοι ἦσαν ἄλλοτε εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν, ὅτε τοὺς κατεδίωκε μὲ σκώμματα ὁ μέγας Κωμικός. Ἄλλ' ὁ Ἀριστοφάνης εἶχεν ἄδικον. Ἡ νεότης πρέπει πάντοτε νὰ ἐνθαρρύνεται καὶ νὰ ἐπαινεῖται.

Καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸ τῶν πολέμων ὑπῆρχε πλείας ἀξίων ποιητῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἔλαμπαν ὁ Γρυπάρης καὶ ὁ Σημηριώτης, ἐκδίδοντες κάποτε τὴν «Φιλολογικὴν Ἠχώ». Ὁ Γρυπάρης, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ δυνατὸς φιλόλογος, μετέφρασε τὸν Αἰσχύλον καὶ ἔγραψεν ὀλίγα μὲν, ἀλλ' ἀπαράμιλλα σογγέτα, ἂν μὴ τελειότερα, πάντως θερμότερα τῶν σογγέτων τοῦ Ἐρεδία.

Εἰς τὴν Σμύρνην, ὁ Μιχ. Ἀργυρόπουλος, ὁ μεταφραστὴς τοῦ «Γκιουλιστάν», ἔγραψε τραγούδια ἐκφράζοντα τὴν Ἀνατολικὴν νωχέλειαν, ἀλλὰ καὶ θερμὰ πατριωτικὰ ποιήματα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ρήγας Ραγιαῆς.

Ἐξω τῆς Ἑλλάδος διακρίνονται οἱ δύο γνωστοὶ δημοτικισταί, ὁ Ἀργύρης Ἐφταλιώτης, ὁ Μυτιληναῖος μεταφραστὴς τοῦ

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον καὶ τέλος.

Shelley, γνωστότερος ως διηγηματογράφος, και ο Λέκας Ἀρβανίτης (Ἄ. Πάλλης), ὁ μεταφραστής τῆς «Ἰλιάδας», πού ἔγραψε και χαριτωμένα «Τραγουδάκια γιά παιδιά». Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἄλλος ἑσμὸς ποιητῶν ἔχων ἀρχηγὸν τὸν συμβολικὸν κ. Καβάφη, ἐκδίδει δύο περιοδικά, τὰ «Γράμματα» καὶ τὴν «Ν. Ζωὴν». Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη νέα Ἀλεξανδρινὴ Σχολή, ἔχουσα καὶ τοῦτο τὸ προσόν, πού δὲν εἶχεν ὁ Θεόκριτος—τὴν εὐπορίαν.

III

Τοιοῦτοτρόπως οἱ ζῶντες Ἕλληνες ποιηταὶ δὲν εἶναι ὀλίγοι καὶ πληθύνονται καθ' ἡμέραν. Ἀλλὰ δὲν ἀναφέρω, καθὼς εἶπα, παρά τοὺς ἄνω τῶν 50. Ἀπὸ τοῦ 1885 ἡ πρόοδος εἶναι φανερά. Ἡ κληρονομία τοῦ Σολωμοῦ καὶ τῶν Ἰονίων διαδόχων του ἐπλούτισε τὰς ποιητικὰς βιβλιοθήκας τῶν Ἀθηνῶν καὶ καλὰ πρακτορεῖα ἰδρύθησαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλλου. Ἡ εὐρωπαϊκὴ λογοτεχνία παρακολουθεῖται, ἡ φιλοκαλία λεπτύνεται, ποιητικὴ γλῶσσα δημιουργεῖται, καὶ, τὸ δυσκολώτερον, διαμορφώνεται κοινόν, πρόθυμον νὰ μελετᾷ καὶ ν' ἀγοράζῃ τὰ βιβλία. Ἐσχάτως συνέβη καὶ τοῦτο τὸ ἀπίστευτον, ποιητικοὶ τόμοι ἀνετυπώθησαν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Καὶ ἡ σκηνὴ προοδεύει. Ἡ ὑπόκρισις εἶναι πολὺ τελειότερα καὶ δύο τοῦλάχιστον κυρία εἶναι καλλιτέχνιδες πρώτης γραμμῆς. Ἐξίσου προκόπτει καὶ ἡ μουσική. Δὲν ἔχομεν μόνον μουσουργούς, ἀλλὰ, τὸ σπουδαιότερον, ἀκροατάς. Ἄλλοτε οἱ καλλιτέχναι παρέμεναν ἀδοήθητοι, τώρα τὸ Κράτος ἔδωκε θέσεις εἰς ἀρχετοὺς καὶ ἴδρυσε τὸ Ἀριστεῖον, πού σᾶς εἶπα. Ὅτι τὸ ἀμφισβητοῦν πολλοί, εἶναι καλὸν σημεῖον. «Ἀγαθὴ δ' ἔρις ἦδε βροτοῖσιν».

Πολλὴ συζήτησις γίνεται ἀκόμη περὶ γλώσσης, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ποίησιν ὅπωςδῆποτε ὅλοι συμφωνοῦν ἀκολουθοῦντες τὸν Σολωμόν. Ὡς πρὸς τὴν πεζογραφίαν ὅμως ἔχομεν εὐτυχῶς ἀκόμη νὰ συζητοῦμεν ἐπὶ δύο τρεῖς γενεὰς περὶ τοῦ νῖ, τοῦ Ἰῶτα καὶ τῶν ἀποστρόφων.

Καὶ τώρα ἂν μ' ἐρωτήσετε : «Ἐδημιουργήθη ἐθνικὴ τέχνη ἐστὴν Ἑλλάδα;» θὰ σᾶς ἀπαντήσω : «Δημιουργεῖται». Καὶ ἔξηγοῦμαι. Ἐνα ποίημα τοῦ κ. Δροσίνη, τονισμένον

ἀπὸ τὸν Σαμάραν, ἕνα ποίημα τοῦ Παλαμά, τονισμένον ἀπὸ τὸν κ. Καλομοίρη, μία κωμῆδία τοῦ Ξενοπούλου, παιζομένη ἀπὸ τὴν κ. Κυβέλην, δύνανται ν' ἀκουσθοῦν καὶ νὰ χειροκροτηθοῦν εἰς οἰανδήποτε πρωτεύουσαν τῆς Εὐρώπης. Καὶ τοῦτο εἶναι ἀρκετόν. Ἄλλ' ἰσχυρίζομαι κάτι περιπλέον. Ὅτι ὁ Δ' Ἀννουνζιο, μὲ ὄλον του τὸν πλοῦτον, δὲν εἶναι μεγαλύτερος τοῦ Παλαμά.

Βεβαίως οὔτε ἡ ποίησις, οὔτε τὸ μυθιστόρημα ἔφθασεν εἰς τὴν ἀνθησιν ἐκείνην, ὅπου εὕρισκεται π. χ. ἡ Ρωσικὴ λογοτεχνία. Ἐκεῖ ἐδημιουργήθησαν χαρακτήρες ὑπέρτεροι τῶν Ρωσικῶν τύπων, φθάνοντες εἰς ὕψη φιλοσοφικά. Ἡμεῖς ἀκόμη ζωγραφοῦμεν τὴν πατρίδα μας, τοὺς πατριώτας μας, καὶ ἀποβλέπομεν εἰς Ἑλλάδα εὐρυτέραν.

Ἡ ἐνότης τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶναι τὸ βαθὺ καὶ τὸ κοινὸν ἰδανικόν. Αὐτὸ τιμᾷ τοὺς ποιητάς μας. Ἄλλ' εἰς τὴν ὑψηλοτέραν ἀντίληψιν τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ, πῶς σταδιοδρομεῖ ἀπὸ 30 ὄλων αἰώνων διὰ μέσου τόσων θριάμβων καὶ τόσων συμφορῶν, ἕνας μόνος ἠδυνήθη μέχρι τοῦδε νὰ ὑψωθῇ—ὁ Παλαμάς. Νὰ φθάσωμεν εἰς τοὺς Καυκάσους τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοὺς Ὀλύμπους τοῦ Πινδάρου εἶναι βεβαίως ἐνωρὶς πολὺ ἀκόμη. Καὶ ἂν ἠθέλατε καὶ πάλιν μ' ἐρωτήσετε, «εἶναι τάχα πιθανόν ν' ἀναβῆτε ποτὲ σεῖς εἰς τόσα ὕψη, νὰ δημιουργήσετε νέα ἀριστουργήματα, μεγάλα καὶ πολλὰ, ἄξια τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος;» θ' ἀπαντήσω «Δὲν εἶναι ἀπίθανον!»

Καὶ στηρίζω τὰς ἐλπίδας μου εἰς τοῦτο. Οἱ Ἕλληνες ἔχουν εἰς τὴν διάθεσίν των πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖται γλῶσσαν πλουσιωτάτην καὶ θρησκευτὴν γνησιωτάτην τοιοῦτοτρόπως εἶναι κληρονόμοι δύο ἀπεράντων πολιτισμῶν, τοῦ ἀρχαίου, τὸν ὅποιον μόλις ἐγνώρισαν, καὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ, τὸν ὅποιον δὲν ἤγγισαν ἀκόμη. Ἐχομεν κατόπιν τὰ μυθιστορήματα τῆς φραγκοκρατίας, ἀληθινὴν φαντασμαγορίαν, τὴν ὡραίαν ποίησιν τῆς Κρήτης (1500—1650) καὶ ἐσχάτην. ἀλλ' ὅχι ἐλαχίστην, τὴν δημοτικὴν μας ποίησιν. Κατοικοῦμεν ἔπειτα τὴν ἑξαισίαν χώραν καὶ βαίνομεν διὰ μέσου τοῦ λαμπροτάτου αἰθέρος, πού ἀνέπνευσαν ἐνθυμεῖσθε ποῖοι καλλιτέχναι! Λοιπὸν ἡ μεγάλη ἔμπνευσις θὰ ἔλθῃ, ὡς ἐκδήλωσις τῆς φυσικῆς ἀκμῆς μιᾶς φυλῆς, θὰ ἔλθῃ, διὰ νὰ τιμήσῃ μιᾶν ἀκόμη φορᾶν τὸ ἱερὸν ὄνομα τῆς Ἑλλάδος.

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΕἶΤ' ΕΥΚΑΙΡΙΑ, ΤΩΝ ΑΠΟΚΡΕΩ

ΓΕΝΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΒΙΟΥ

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν νεότητα τὴν διαρκῶς τρεφομένην διὰ τῶν ἐλπίδων, τὸ γῆρας διαρρέει ὑπὸ τὸ κράτος ποικίλων ἀναμνήσεων. Καὶ γέρον ἤδη, ἀναπολῶ τὰς ἐσπερινάς, κατὰ τὰ ἔτη τῆς νεότητός μου, διασκεδάσεις τῶν ἐν Ζακύνθῳ Ἀπόκρεω, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ χαρὰ ἐξεχύνετο εἰς τοὺς δρόμους καὶ δὲν περιωρίζετο εἰς τὰς ἀσφυκτιώσας συγκεντρώσεις τοῦ στενοῦ χώρου τῶν Λεσχῶν, ὅπως τώρα. Ἡ διεξαγωγή τότε τῶν Ἀπόκρεω ἦτο, ὄντως, μοναδική. Ἐθιμον, εἰσαχθὲν ἐν Ζακύνθῳ ἐξ Ἑνετίας, ἐτροποποιήθη, προσλαθὼν τὸν τύπον τὸν ὅποιον ἀπῆται ὁ ζωηρὸς καὶ χαρῆς τοῦ Ζακυνθίου λαοῦ χαρακτήρ. Ἐθιμον ξένον καὶ χαρακτήρ τοπικὸς ἐν συνδυασμῷ ἀριστοτεχνικῶς ἐξεπόνθησαν τὸ μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος τοῦ Ζακυνθινὸ καρναβάλι, τὸ ὅποιον, ἀρχόμενον ἐπὶ Ἑνετοκρατίας μὲν τὴν ἐπιούσαν τῶν Θεοφανείων, βραδύτερον δὲ εὐθὺς μετὰ τὸ Τριψιδιον ἔληγε τὴν 12ην μ. μ. τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς, ὅτε ὁ μέγας τῶν Ἐκκλησιῶν κώδων, κρούων οἶονεῖ πενήμιως, ἐκάλει τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τῆς κραιπάλης εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νηστείαν.

Ἡ συνήθεια τῆς ἐν χοροῖς καὶ προσωπιδοφορίαις διεξαγωγῆς τῶν Ἀπόκρεω οὐ μόνον ἐν Ζακύνθῳ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς νήσους τὰς περιβρεχομένας ἀπὸ τὰ γαλανὰ τοῦ Ἰονίου κύματα, εἰσήχθη βαθμηδὸν καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ἀφ' ἧς αὕτη παύσασα ν' ἀποτελῇ ἀπλήν γεωγραφικὴν ἔκφρασιν, κατέστη, μετὰ δουλείαν αἰώνων, ἐλεύθερον κράτος.

Τὴν τοιαύτην, ἐν τούτοις, σύμπτωσιν διαθέσεων τοῦ Ἑπτανησίου λαοῦ ἐπὶ Ἑνετοκρατίας πρὸς ἐκείνας τῆς συγχρόνου ἐλευθέρως Ἑλλάδος, ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἐκατέ-

ρωθεν ἐκδηλωθεῖσαν πρὸς εὐθυμον ἑορτασμὸν τῶν Ἀπόκρεω ἐπιθυμίαν, ἐπακολουθεῖ καὶ ἄλλος παραλληλισμὸς οὐχ' ἥττον σπουδαιότερος. Διότι ὅπως, ἐπὶ Ἑνετοκρατίας ἡ μανία πρὸς ἀνέγερσιν ναῶν πολυτελῶν ἐν Ἐπτανήσῳ ὑπῆρξεν ἀχαλίνωτος, οὕτω καὶ καθ' ἅπαντας τοὺς Δῆμους καὶ τὰς Κοινοτήτας ἐν Ἑλλάδι ἐγείρονται ὄλονέν, ἐκπᾶγλως κοσμοῦμενοι, ναοὶ ἐν οἷς ὑμνεῖται ὁ Θεὸς ἐν τετραφωνίαις θαυμασίων συγχρόνων ἐκκλησιαστικῶν μουσουργῶν ὑπενθυμιζόντων τοὺς ἄλλοτε ἐν Ζακύνθῳ ἀμμήτους συνθέτας τῆς λεγομένης «Κρητικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς» καὶ ὑψοῦνται μεγαλοπρεπῆ κωδωνοστάσια, ἐνῆ, ἐξ ἄλλου, ὦδεια καὶ φιλαρμονικαὶ ἰδρύονται εἰς πάσας σχεδὸν τὰς νεοτεύκτους ἑλληνικὰς πόλεις.

Ἴσως ἐκλάβῃ τις ὡς ὄλως ἀπροσδιόνυσον τὴν σύγκρισιν μεταξὺ ἐθιμοῦ ἐπὶ Ἑνετοκρατίας εἰσαχθέντος καὶ ἀναπτυχθέντος ἐν Ἐπτανήσῳ, καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι, μετὰ τὴν ἐθνικὴν μας ἀποκατάστασιν, καθιερωθεισῶν συνηθειῶν. Καὶ ὅμως μόνος ὁ μὴ ἐδκαιρήσας νὰ μελετήσῃ κατὰ βάθος τὴν πολιτείαν τῶν Ἑνετῶν ἐν Ἐπτανήσῳ θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρήσῃ τοὺς Ἐπτανησίους ὡς δουλικῶς βιώσαντας ὑπὸ τὴν τραινίαν τῆς πανισχύρου μεσαιωνικῆς πολιτείας. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς προηγηθέντας αὐτῶν κατακτητάς, οἱ ὅποιοι ὄντως ὑπῆρξαν βλαιοὶ καὶ ἀπαίσιοι τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως δεσμευταί, οἱ Ἑνετοὶ ὄλως διάφορον πολιτείαν μετήλθον ἐν Ἐπτανήσῳ. Μὴ λησμονῶμεν, ἄλλως τε, ὅτι οἱ Ἑνετοὶ ἐδέσποσαν τῆς Ἐπτανήσου, κυρίως κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ὅτε ἡ θεοκρατία καὶ ὁ δεσποτισμὸς ἐκυριάρχουν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Τὴν θεοκρατίαν, ἐν τούτοις, εἰς οὐδὲν χρονικὸν σημεῖον τοῦ μακροῦ τῆς Ἐ-

γατίας πολιτικοῦ βίου συναντῶμεν, καίτοι ἡ παντοδύναμος τότε πνευματικὴ ἐξουσία ἐδημιούργει πανταχοῦ τῆς ἄλλης Εὐρώπης κράτος ἐν κράτει. Τὸν δεσποτισμὸν, οὐχ' ἤττον, τὸν ὁποῖον, ἔντως, μετήλθεν ἡ Ἑνετία ἀκράτου εἰς τε τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰς ὑποκειμένας αὐτῇ ἐν Ἰταλίᾳ πόλεις, πρὸς περιφρούρησιν τοῦ ἀπαξ μὲν, πλὴν σοβαρῶς ἐπιβουλευθέντος ὀλιγαρχικοῦ τῆς πολιτεύματος, δὲν ἐπεξέτεινε καὶ εἰς τὰς ἀποικίας, ὅπως ἐκάλει πάντοτε τὰς μὴ ἰταλικὰς κτήσεις τῆς. Ἡ φιλελευθέρα τῆς Ἑνετίας ἐν Ἑπτανήσῳ πολιτεία ἀποδεικνύεται οὐ μόνον ἐκ τῆς, ἀμα τῇ ἐν Ἑπτανήσῳ ἐγκαταστάσει τῆς, ἐπιστροφῆς εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν τῶν ναῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν περιουσιῶν τὰς ὁποίας οἱ προηγηθέντες αὐτῆς κατακτηταὶ διήρπασαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐν ἀπολύτῳ ἐλευθερίᾳ καὶ μεγαλοπρεπεῖ τάξει διεξαγομένων, ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῆς, θρησκευτικῶν τῶν ὀρθοδόξων τελετῶν, ἐκ τῆς εὐνοίας τῆς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς ἣν συνετάσσοντο τὰ συμβόλαια καθ' ἅπασαν τὴν ὑπαιθρον χώραν, ἐκ τῆς παρ' αὐτῆς ἰδρύσεως Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων καὶ Ἀρχαιοφυλακείων καὶ ἐν τέλει ἐκ τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῶν μικτῶν γάμων, διὰ τῶν ὁποίων πλεῖστα ἐπήλυδες καθολικαὶ οἰκογένειαι μετέστησαν πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐξελληνίσθησαν. Ταῦτα δικαιολογοῦσι, νομίζομεν, τὴν ἀνωτέρω σύγκρισιν. Γράφομεν, ἄλλως τε, περὶ τῆς ἐν ἀκμῇ Ἑνετίας, οὐχί, βεβαίως, περὶ τῆς Ἑνετίας τῆς παρακμῆς. Εἶναι, ἄλλως τε, ἀναμφισβήτητον ὅτι ἐκ τῆς περιόδου τῆς ἀκμῆς των κρύβονται παρὰ τῆς ἱστορίας τὰ Κράτη.

Δὲν ἐκτρεπόμεθα, λοιπόν, τοῦ θέματος, παραβάλλοντες τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐλευθέρας, ἐπὶ Ἑνετοκρατίας βιούσης, Ἑπτανήσου πρὸς ἐκείνην τῆς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας Ἑλλάδος. Ζητοῦμεν, ἄλλως τε, ν' ἀποδείξωμεν ὅτι κατὰ πάντα τόπον καὶ χρόνον, οἱ ἐλευθέρως βιοῦντες λαοί, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν θεῶν των, ἐμελέτων καὶ τὴν δημιουργίαν πανηγύρεων παρεχουσῶν εἰς αὐτοὺς καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῆς καρδίας των. Πρὸς μείζονα δ' ἐνίσχυσιν τῆς ταιαύτης σκέψεώς μας τῆς ὅλως ἀτημελήτως ἀν μὴ καὶ ἀτάκτως χαρᾶσσομένης, ἃς μὲς ἐπιτραπῆ νὰ ὑπομνήσωμεν καὶ τὰ ἐν τῇ Βυζαντινῇ Κράτει τελούμενα μετὰ τὴν ἐκεῖ

δριστικὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπικράτησιν. Πανηγύρεις μετὰ κοινωνικῶν διαχύσεων, συναφείς πρὸς τὴν θρησκευτικὴν λατρείαν πανταχοῦ τοῦ Κράτους διεξήγοντο. Εἰς πείσμα δὲ τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, τὸν ὁποῖον διαρκῶς ὑπεξέκαιεν ὁ Κληρὸς, καταδιώκων ἀγρίως τὰς ὀρχηστρίδας καὶ πάντα τοῦ θεάτρου τὰ πρόσωπα⁽¹⁾, ταῦτα καθημερινῶς ἐπολλαπλασιάζοντο, συμμετέχοντα τῶν ἐπ' εὐκαιρίᾳ θρησκευτικῶν ἑορτῶν συντελουμένων κοινωνικῶν διαχύσεων, καίτοι καὶ αὐτῇ ἡ Νομοθεσία ἐτάχθη διώκτης αὐτῶν ἀμελικτοῦς διὰ περιστολῆς σκληρᾶς καὶ αὐτῶν τῶν ἀστικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων των⁽²⁾. Καθ' ἅπαν τὸ Βυζαντινὸν Κράτος ἡ τάσις πρὸς συνδυασμὸν τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν πρὸς πανηγύρεις ξένας τῆς θρησκευτικῆς σεμνότητος ὑπερέβη, δύναται τις εἰπεῖν, τὰ ἐσκαμμένα. Τῇ ἐβδομάδι τῆς Τυρινῆς ἐπακολουθεῖ, ὡς γνωστὸν ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστή, τῆς ὁποίας ἡ πρώτη ἐβδομάς ἐκαλεῖτο παρὰ τῶν Βυζαντινῶν καθαρά ἐβδομάς. Καθ' ὅλην, λοιπόν, τὴν καθαρὰν ἐβδομάδα ἐκράτησεν, ἀρχικῶς, παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἡ συγγήθεια τῆς μεταβάσεως ἐξωτῶν πόλεων, εἰς τόπους μονήρεις, ὅπου διήρχοντο τὴν ἡμέραν ἐν προσευχαίς καὶ νηστεία. Δὲν παρήλθεν ὅμως πολλὸς καιρὸς καὶ οἱ πιστοὶ ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ φέρουν μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὸ ἐξοχικὸν προσευχητήριον καὶ ὀλίγον ἄρτον μετ' ἄρτύματος ἐκ τῶν ἐπιτρεπομένων κατὰ τὰς νησθησίμους ἡμέρας, νὰ ἐπιτρέψωσι δὲ εἰς ἑαυτοὺς καὶ τὴν κατάλυσιν οἴνου. Σὺν τῇ χρόνῳ ἐθεωρήθη καὶ τοῦτο ἀνεπαρκές καὶ καθιερώθη ἡ καθ' ὀμίλους (cummutus) εἰς τὴν ἐξοχὴν πρὸς προσευχὴν μετάβασις. Οὕτω ἡ καθαρά ἐβδομάς, ἡ ἀρχικῶς ἀφιερωθεῖσα εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νηστείαν, μετεβλήθη βραδύτερον εἰς ἐβδομάδα . . . κρασοκατανύξεως.

Μέγας ψυχολόγος τῶν Ἀνατολικῶν, ἰδίᾳ, λαῶν, ὁ προφητᾶναξ Δαυὶδ συνιστᾷ εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἐν χοροῖς καὶ τυμπάνοις καὶ ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ λατρείαν τοῦ Θεοῦ των.

Ἄλλὰ μήπως εἰς τὸν τρόπον τῆς ταιαύτης λατρείας ὑστεροῦσιν οἱ κοινὸι Δερβίσασι ἢ

(1) Ὅρα δοκίμιον περὶ Βυζαντινοῦ θεάτρου ὑπὸ Σάβα.

(2) Tropiong. Περὶ ἐπιθρόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τοῦ Ἀστικοῦ τῶν Ρωμαίων δικαίου.

οἱ Κόπται οὔτινες καθ' ὅλην τὴν ἱερὰν λειτουργίαν θορυβοῦν μὲ τὰ κρόταλα ;

Ἐν ἐπιλόγῃ παραθέτομεν ἕκ τε τῆς ἱστορίας τῆς Σπάρτης, ὡς καὶ ἐκείνης τῶν Ἀθηναίων, παραδείγματα ἐπιμαρτυροῦντα τὸν κατὰ πάντα τόπον καὶ καιρὸν ἐπιζητούμενον παρὰ τῶν ἐν ἐλευθερίᾳ λαῶν συνδυασμὸν τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν πρὸς πανηγύρεις ξένας πρὸς τὴν θρησκευτικὴν σεμνότητα. Τὰ ἐν λόγῳ παραδείγματα μετὰ χάριτος περισσῆς ὁ μέγας Ἀθηναῖος κωμικὸς Ποιητὴς παραμβάλλει εἰς τε τὴν «Λυσιστράτην» του καὶ τὰς «Νεφέλας» του. Καὶ εἰς μὲν τὴν «Λυσιστράτην» ἐξαίρονται κατὰ τὸν ἐν τέλει αὐτῆς διδόμενον παρὰ τῶν Λακωνίων ὄρκον οἱ παρὰ τὸν Εὐρώτα χοροὶ τῶν Λακωνίων παρθένων ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ

Ζάκυνθος, Ἰανουάριος 1929

ἐν Ἀμόκλαις ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῶν ρυθμικῶν ἀσμάτων καὶ χορῶν κατὰ τὸν ἑορτασμὸν Χαλκιοῦ Ἀθηνᾶς τῆς παμμάχου, εἰς δὲ τὰς «Νεφέλας» περιγράφει, ὡς κατωτέρω, ὁ Ποιητὴς τὰς Ἀθηνᾶς τῆς ἐποχῆς του :

Ὅμηροι παρθένοι,
ἔλωμεν ἱερὰν χθόνα Παλλάδος· εὐάνδρον γὰν
Κέκροπος ὀψόμενοι πολυήρατον
οὐ σέβας ἀρρήτων ἱερῶν, ἵνα μυστοδόκος δόμος
ἐν τελευταῖς ἁγίαις ἀναδείκνυται
οὐρανίαις τε θεοῖς δωρήματα
ναοὶ θ' ὑψηρεφεῖς καὶ ἀγάλματα
καὶ πρόσδοι μακάριων ἱερῶταται,
εὐσεβεῖς τε θεῶν θυσαίαι θαλαίαι τε
πυγτοδαπαλοῖν ἐν ὤραις
ἤρῃ τ' ἐπερχομένην, Ἡρώλια χάρις
εὐκλάδων τε χορῶν ἐρεθίσματα
καὶ Μοῦσα βαρῦδρομος αὐλῶν.

Δ. ΔΑΣΗΣ

Ἡ ΠΡΩΤΟΠΟΡΕΙΑ

Ἡ ΜΑΣΚΑ

Στὴν αἴθουσα ποῦ εἶτανε κοσμοπλημμυρισμένη,
πέρασε κ' ἕνας μασκαρᾶς, φορώντας μιὰ τραγιάσκα,
μ' ἕνα ζουνόρι ἔχοντας τὴ μέση του σφιγμένη
καὶ κρύβοντας τὸ πρόσωπο πίσω ἀπὸ μιὰ μάσκα.

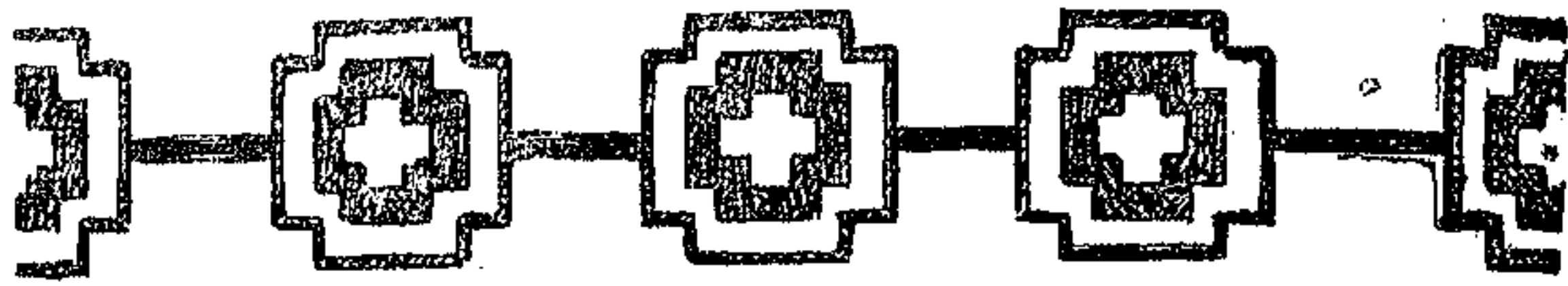
Τὶ γέλιο ποῦχε ἀπὸ καρδιά ἢ φάτσα του ἢ χυρτένια !
Γέλιο, χαρὸς καὶ γάχανα σὲ ὅλους ἐσκορποῦσε
καὶ μόνο δὲν τὴν ἐβίλασε, νὰ διώξῃ κάθῃ του ἐννοια,
αὐτὸς ποῦ τὴ φοροῦσε.

Τὸν πῆραν στὰ κειράγματα, κ' ἐβίβα τὰ ποτήρια !
Ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, τὸν περιτριγυρίζαν,
κ' ἐνώ τὸν εἶχανε μπροστὰ μάτια καὶ μάτια μύρια,
τὰ μάτια του ποῖος πρόσεξε, τὰ δόλια, ποῦ διακρούσαν ;

Ἐκύτταζαν τὰ γλέντι τους . . . Κι' ἂν τὸ ζεστό του δάκρυ,
στὰ σκεπασμένα μάγουλα, σὰν ποταμὸς κίλοῦσε,
ἐβλέπανε τὸ μασκαρᾶ νὰ κάθεται στὴν ἀκρὴ
μὲ τὴ χαρτένια μάσκα του, κ' ἐλέγαν πῶς γελοῦσε . . .

ΝΙΚΟΣ Δ. ΠΑΠΠΑΣ

ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Έκει πού κατά τὸ νοτιὰ τὸ χωριὸ τε-
λειώνει σὲ κάποι σπιτάκια μικρά, ἀσβεστω-
μένα κι ἀραιοποιημένα εἶναι τὸ σπίτι τῆς
Θεῖα-Μαρτίσας τοῦ Γιώργη. Ἐνα σπιτάκι
σημιαζόμενο μὲ δυὸ ἰσόγειες κίμαρες καὶ
μὴν ἀλλότσια ἔχου τὴν ἀνοιξη πρασινίζουν
βασιλικά καὶ δυόσμος κι ὅπου ὅλες τὶς ἐπο-
χὲς τοῦ χρόνου τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς
ἔχουν ἐλεύθερη τὴν εἴσοδο. Στὸ σπίτι αὐτὸ
ἡ Θεῖα-Μαρτίσα πέρασε τὸ μεγαλύτερο μέ-
ρος τῆς ζωῆς τῆς. Δὲν εἶταν πατρογονικό
τῆς· τόχε χτίσει ὁ ἀδελφός τῆς ὁ Γιώργης
καὶ ζήσανε κεῖ μαζί ἕνα ἀρκετὸ διάστημα
ὡς τὴ στιγμή πού ὁ ἀδελφός τῆς πεθαίνον-
τας τὴν ἄφησε ὀλομόναχη. Ὁ Γιώργης εἶ-
ταν ὁ μεγαλύτερος ἀπ' τὰ παιδιὰ μᾶς πο-
λυμελοῦς οἰκογένειας κι ἡ Μαρτίσα ἡ μι-
κρότερη. Οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ἡ ἄλλη θελή-
σανε νὰ παντρευτοῦνε καί, σὰν πέθαναν οἱ
γονιοὶ τους — τᾶλλα τους ἀδέρφια εἶχαν
παντρευτεῖ—, μείναν οἱ δυὸ τους σὰ συνέ-
χεια τῆς καλιᾶς μεγάλης τους οἰκογένειας.
Ὁ Γιώργης ἄντρας γερός καὶ μεγαλόσω-
μος, ἡ Μαρτίσα γλυκεῖα καὶ μικροκαμω-
μένη, γλυκομίλητη κι ἀγαπημὴν ἀπ' ὅλους
μὰ παραπάνω ἀπ' τὰ παιδιὰ, γιατί ποτὲ δὲν
ταγκουνενόταν νὰ τὰ φιλεύη, γεμίζοντας
τὶς τσέπες τους σῦκα κι ἀμύγδαλα.

Ὁ Γιώργης θάχε πεθάνει ἔδῳ καὶ δέκα
χρόνια τώρα μὰ ἡ Θεῖα-Μαρτίσα μᾶλο πού
θὰ μπορούσε νὰ μένη μὲ κανένα ἀπ' τὰ
παντρεμένα τῆς ἀδέρφια προτιμοῦσε τὸ
ἦσυχον ἐκεῖνο σπιτάκι ὅπου φρόντιζε γιὰ
τὶς κόττες τῆς καὶ γιὰ τὴν προβατίνα τῆς.

Κόντευε τὰ ἑξηνταπέντε ἡ Θεῖα-Μαρτί-
σα καὶ θᾶταν πενήντα χρόνια ἀπὸ τότε
πού σὲ μιὰ βαριά τῆς ἀρρώστεια τὴν εἶ-
χανε τάξει στὴν Παναῖτσα—νὰ πηγαίνη
μὲ τὰ πόδια κάθε χρόνο στὴ χάρη τῆς, τὸ

Δεκαπενταύγουστο, καὶ νὰ μένη γονατιστὴ
σῦλη τὴ διάρκεια τῆς λειτουργίας. Εἶταν
ἡ πενηκοστὴ φορά πού θάκανε τὸ δρόμο
—μᾶμηση ὦρα πάνω κάτω—, μὰ εἶταν ἀρ-
ρωστη ἐφέτος στὸ κρεβάτι, ἐξαντλημένη
κι εἶχαν θλιμμένη ἕως θάνατο γιατί οἱ
δυνάμεις τῆς δὲ θὰ τῆς ἐπέτρεπαν νὰ με-
νῆ πιστὴ στὸ τάμμα τῆς.

Μιὰ βδομάδα ὀλόκληρη εἶχαν τοῦ θανα-
τᾶ καὶ τώρα τὴν παραμονὴ τριγυρισμένη
ἀπὸ ἀδερφές, ἀνηψιές καὶ γειτόνισσες ἐν-
νοιωθε τὸν ἑαυτό τῆς καλύτερα κι ἀποφά-
σισε νὰ μὴ λείψη καὶ φέτος ἀπὸ τὸ ἐτήσιό
τῆς προσκύνημα. Τοῦ κάκου προσπάθησαν
νὰ τὴν κάμουνε νᾶλλάξη γνώμη λέγοντάς
τῆς πὼς θὰ γύριζε ἡ ἀρρώστεια καὶ πὼς
μποροῦσε κι ὕστερ' ἀπ' τὴ χάρη τῆς, σὰ θὰ
γινόταν ὀλότελα καλά, νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν πο-
ρεία τῆς πρὸς τὸ ξωκλήσι τῆς Παναῖτσας.

Τὸ βράδι κοιμήθηκε βαθεῖα κι ὀραμα-
τίστηκε: εἶταν γονατιστὴ στὸ κατώφλι
τῆς Παναγιᾶς καὶ προσευχόταν· σὰ νᾶταν
κατάκοπη ἀπὸ δρόμο μακρυνό, δὲν εἶχε
τὴ δύναμη νὰ σηρῆ ὡς τὸ κόνισμα· εἶ-
ταν ἰδρωμένη κι ἀνατριχίλες περνοῦσαν τὸ
κορμί τῆς· ὅπου σὲνα τῆς ἀνάβλεμμα πρὸς
τὴν εἰκόνα εἶδε τὴ Θεοτόκο νὰ κινεῖται
κι ὀλοζώνταν νὰ τὴν πλησιαίξῃ. Ἐβγαλε
τὸ μεγάλο κόκκινο μανδύα τῆς, πού κύλη-
σε ὡς τοὺς ὄμοις τῆς Μαρτίσας κι εἶταν
ἡ πρώτη φορά πού αὐτὴ ἐνοιωθε νὰ τὴν
περιτυλίξῃ τέτοιο θάλλπος· κι ἔμεινε πλα-
γιασμένη στῆς πλάκες τῆς ἐκκλησιάς τυ-
λιγμένη στὸ θεῖο ροῦχο...

Καὶ κοιμήθηκε βαθεῖα κείνο τὸ βράδι
κι εἶταν ὁ ὕπνος καλός, εὐεργετικός, ζωο-
γόνος κι ἕνα χαμόγελο προᾶο κι ἄδολο
πλαγιόταν στὰ χεῖλη τῆς πού τῆς ἔδινε μιὰ
ἐκφραση μικροῦ παιδιοῦ.

Τὸ πρῶτ' σηκώθηκε χαρούμενη· δίχως νὰ

πῆ σὲ κανένα τίποτα, τοιμάστηκε, φόρεσε
τὰ καλά τῆς ροῦχα, τὴν πλουμιστὴ τῆς μαν-
τήλα, καὶ ξεκίνησε μὲ δυὸ ἀνηψιές τῆς πού
τὴν ἀκολουθοῦσαν, τρέμοντας μὴν τοὺς
μείνη μισοστρατίς, μὰ καὶ πού βλέποντάς
τὴν ἔτσι εὐτυχισμένη, εὐχαριστημένη σὰν
παιδί, δὲν τολμοῦσαν νὰ τὴν ποδίσουν.

Εἶταν πρῶτ', πολὺ πρῶτ', σὰν ξεκίνησαν.
Τᾶστρο τῆς αὐγῆς θαμπὸ κι ἄτονο πιά, δὲν
εἶχε σβῆσει, ὀλότελα ἀπ' τὸν οὐρανό. Προ-
χωροῦσαν ἔχοντας ἀριστερὰ τὴ μεγάλη θά-
λασσα, λευκὴ κι ἀκύμαντῆ δεξιὰ τους ἀ-
πλωνόταν ὁ κάμπος μὲ τὰ ποικίλα ὀπωρο-
φόρα: ἐλιές, μουριές, μυγδαλιές, λεμονιές
κι' ἀπ' ὅλα καλύτερη, στὴν ἀψη τῆς, ἡ συ-
κιὰ κρέμαγε καὶ στὸ δρόμο ἀκόμα, πίνω
ἀπ' τὰ κεφάλια τῶν διαβατῶν, τὰ κλα-
διά τῆς γεμάτα καρπὸ, ὀρμασμένον ἀπ' τὴ
νυχτερινὴ κίχνη· σῦκα δροσερά, πράσινα,
μαῦρα, ἄσπρα, μικρά, μεγάλα, ἄλλα μὲ λυ-
γισμένο ἀπ' τὸ βάρος μοσχάρι κι' ἄλλα
μσανοιγμένα, πού φάνταζαν μὲ τὸλοκόκ-
κινὸ τους περιεχόμενο.

Κι' ἡ Θεῖα-Μαρτίσα περπατοῦσε ἀκο-
λουθούμενη ἀπ' τὶς ἀνηψιές τῆς καὶ κοι-
τοῦσε ἕνα γύρο μὲ τέτοιο τρόπο, πού θάλε-
γες πὼς κι ἡ θάλασσα κι ὁ κάμπος κι ὁ
οὐρανός, ὕλο τοῦτο τὸ θάμμα, εἶταν κάτι
πού πρώτη φορά τὸ βλεπε κατάπληκτη· κι
ἀφουγκραζόταν ἄτον ἡρεμο ἄερα, γεμάτον
ἀπ' τὸ δρορυνὸ μυστήριο, καὶ νόμιζε πὼς ἄ-
κουε τὸ μακρυνὸ σήμαντρο τοῦ ξωκλήσιου
νὰ τὴν προσκαλῆ.

Ὁρες-ὄρες, νόμιζε πὼς εἶταν τὸ μικρὸ κο-
ρίτσι πού γιὰ πρώτη φορά πῆγαινε ταμένο.

Κι ἀλήθεια εἶταν σὰν κορίτσι ἡ Θεῖα-
Μαρτίσα, ἀλαφρεῖα καὶ μὲ τὸ γλυκὸ τῆς
πρόσωπο πολὺ πιδ ὄμορφο ἀπὸ κάθε ἄλλη
φορά. Στὴν ἀνατολὴ ἄρχισε νὰ ροδίξῃ,
ἐν' ἀπόγειο ἀεράκι ρυτίδωσε τὴ θάλασσα,
ὁ κάμπος θρόδισε καὶ τὰ πουλιὰ ἀρχίσανε
νὰ κελαδοῦνε.

Κάποτε κουραζόταν καὶ καθόταν, μὰ ἔ-
παιργε δύναμη καὶ ξανάρχιζε τὸ δρόμο.

Σὰ φτιάσανε, ὁ ἥλιος δὲν εἶχε ξεπεράσει
τὴν κορφή τοῦ βουνοῦ περισσότερο ἀπὸ
ἕνα μπόι.

Μπῆκε στὴν ἐκκλησιά, ἀνασπᾶστηκε τὶς
εἰκόνες καὶ γονάτισε σὲ μιὰ γωνιά.

Κάθε τόσο σταυροκοπιόταν. Ὅταν δια-

βάστηκε τὸ βαγγέλιο, ἔγειρε τὸ κεφάλι τῆς
καὶ δὲ ματακινήθηκε. Περάσανε τ' Ἅγια,
τὸ «μετὰ Φόβου Θεοῦ»· ὡς τὸ τέλος ἡ Θεῖα-
Μαρτίσα ἔμεινε ἀκίνητη μὲ σκυμμένο τὸ
κεφάλι. Σὰν εἶπε ὁ παπᾶς τὸ «Δι' εὐχῶν»,
ἡ μιὰ ἀνηψιά τῆς τὴν ἔπιασε ἀπ' τὸν ὄμο.
—'Απόβαλλε, Θεῖα-Μαρτίσα!

Μὰ ἔμεινε ἀκίνητη.

Τὴν κούνησε δυνατώτερα, μὰ τὰ ἴδια.

Ἡ ἀνηψιά ἔβαλε τὶς φωνές κι ὁ κόσμος
μαζεύτηκε. Μ' αὐτὴ ἔμεινε γονατιστὴ μὲ σκυμ-
μένο κεφάλι καὶ μὲνα χαμόγελο στὰ χεῖλη.

Ἡ Θεῖα-Μαρτίσα εἶτανε πεθαμμένη.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΓΙΟΥΛΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΚΩΣΤΑ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΕΦΑΛΑ (*)

Εικονογραφημένον ἀπὸ τὸν Δ. ΠΕΛΕΚΑΣΗΝ

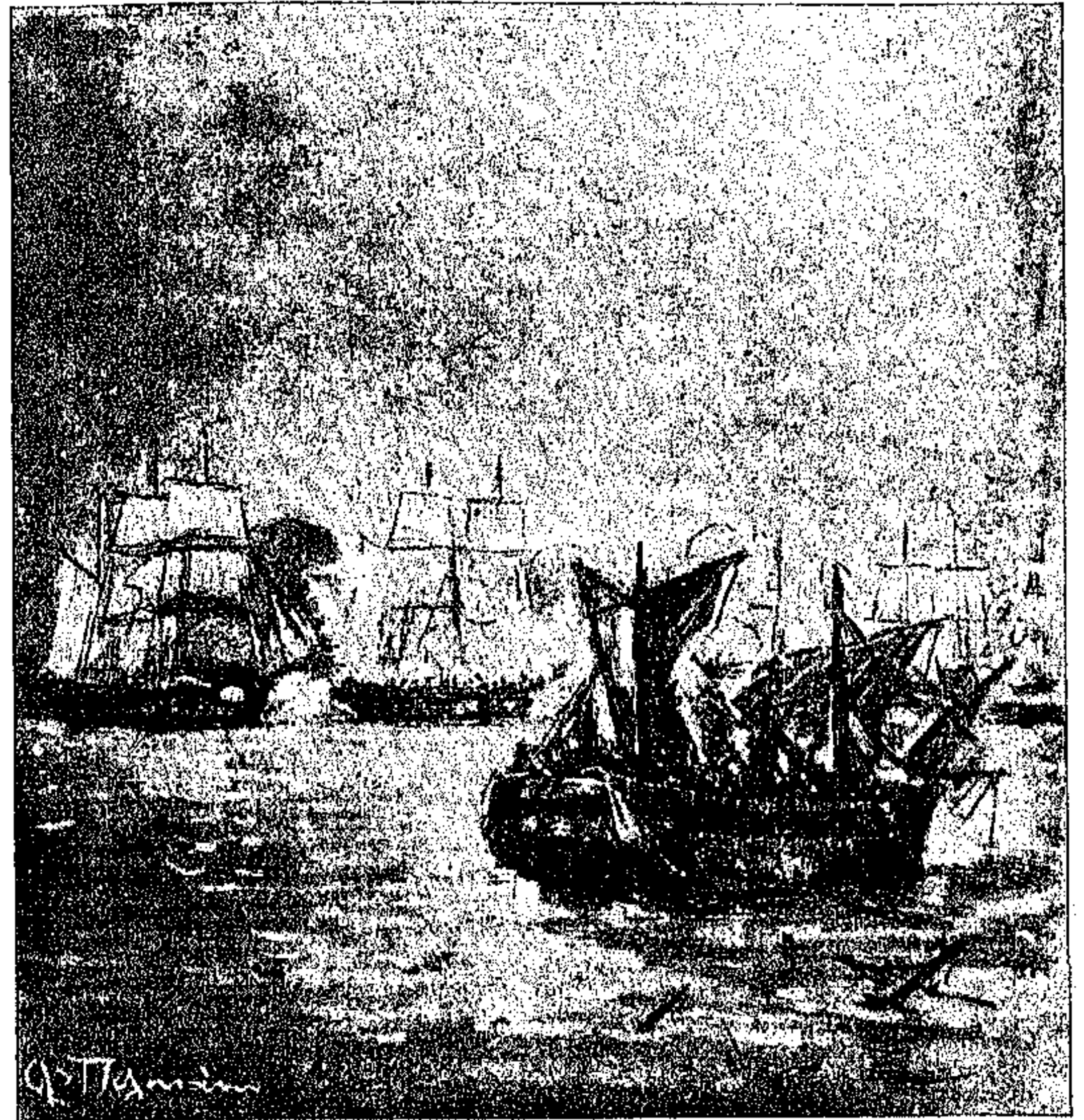
Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι μόλις ἤκουσε τὴν ἐξέγερσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐναντίον τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ὁ Κεφαλᾶς ἐνεβουσιάσθη, ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Βαγδάτην καὶ ἐνεφανίσθη ἕνα πρῶτ' εἰς τὸν Σάχην τῆς Περσίας Ἀλῆ Μιρζᾶ, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνηε τὰς χώρας τοῦ Ἰράκ καὶ τοῦ Κουρδιστάν. Ὁ νεαρὸς αὐτὸς Σάχης ἦτο μορφωμένος καὶ ἤνοιξε τὸ κράτος του εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμόν. Ὁ διαβόητος Κεφαλᾶς κατώρθωσε νὰ σχετισθῆ μετὰ τὸν Σάχην καὶ νὰ τοῦ ἐκθέσῃ ἕν σχέδιον κολοσοῖον καὶ ἐλκυστικόν. Τοῦ ἀνέπτυξε δηλαδὴ ὅτι, ἐάν ἐκέρυττε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Σουλτάνου, θὰ ἠδύνατο νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ σημαντικὰς ἐπαρχίας καὶ ὅτι ταῦτοχρόνως θὰ ἐξηγγεῖτο κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ἡ Ρωσικὴ αὐτοκρατορία. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ περιπτώσει τὸ τέλος τῆς Τουρκίας ἦτο βέβαιον καὶ ἡ διανομὴ τῆς ἀσφαλῆς. Εἰς τὴν διανομὴν δὲ αὐτὴν θὰ ἐλάμβανε μέγα μερίδιον καὶ ὁ Σάχης ἐάν ἐκέρυττε πόλεμον κατὰ τοῦ Σουλτάνου τῆς Τουρκίας. Ὁ φιλόδοξος Σάχης, ἐπέισθη ἀπὸ τὴν εὐγλωττίαν τοῦ Κεφαλᾶ καὶ ἐκέρυττε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ἔστειλε μάλιστα καὶ στρατὸν ὑπὸ τὸν Ντὰτ πασᾶν, ὁ ὁποῖος ἐνίκησε τὸν τουρκικὸν στρατὸν εἰς δύο μάχας πεισματώδεις παρὰ τὸ Κερκὰντ καὶ τὰ Ἐρβιλ (τὰ ἀρχαῖα Ἀρβηλα).

Ὁ Κεφαλᾶς, ἐκ συμφώνου μετὰ τὸν Σάχην, μετέβη εἰς τὴν Πετρούπολιν διὰ νὰ πείσῃ δῆθεν τὴν Ρωσικὴν Κυβέρνησιν ὅπως κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Δὲν ἔχομεν στοιχεῖα ἐπαρκῆ περὶ τῆς μεταβάσεώς

του αὐτῆς διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ κρίνωμεν κατὰ πόσον ἐνήργει σοβαρῶς, ἢ ἐπεχείρει ταξείδιον τυχοδιωκτικόν. Πρέπει ὅμως νὰ υποθέσωμεν ὅτι μαζὶ μετὰ τὸ τυχοδιωκτικόν του ἐνστικτον, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ κυριώτερον ἐλατήριον ὄλων ἐν γένει τῶν πράξεων του καθ' ὄλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του, συνηρξε καὶ ὁ πόθος ὅπως ἴδῃ τὴν Ἑλλάδα ἐλευθερουμένην ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν.

Ἡ εἰς Πετρούπολιν ἀποστολὴ του, ὅπως ἄλλως τε ἦτο φυσικόν, ἀπέτυχε καὶ οἱ μεγαλοπράγμονες σκοποὶ του ἐναυάγησαν. Ἡ ναγκάσθη συνεπῶς νὰ ἐγκαταλείπῃ τὸ ρωσικὸν ἔδαφος καὶ καταφύγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Εἶχεν ἀνάγκην χρημάτων καὶ πρὸς τοῦτο ἐμηχανεύθη τὸ ἐξῆς: Κατώρθωσε νὰ πλησιάσῃ τὸν Σατράπην τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Ἀλῆν, καὶ τὸν πείσῃ νὰ τοῦ παράσῃ τὰ μέσα ὅπως ἀνασκάψῃ τὰ χρυσοφόρα μεταλλεῖα τῆς Αἰγύπτου, ἀπὸ τὰ ὁποῖα οἱ ἀρχαῖοι, καθὼς βεβαιώνει ὁ Διόδωρος ὁ Σικελός, ἐξήγαγον χρυσόν. Ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἐπέισθη ἀπὸ τὴν εὐγλωττον ἐπιχειρηματικότητα τοῦ Κεφαλᾶ καὶ τοῦ παρεχώρησε σημαντικὴν χρηματικὴν ποσὴν καὶ πολυαριθμους Φελλάχους ἐργάτας. Ὁ Κεφαλᾶς ἤρχισε τὰς ἐρεῦνας καὶ ἀνασκαφάς, ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐξηφανίσθη διὰ νυκτός, συναποφέρων τὰ χρήματα, μετὰ τὰ ὁποῖα κατέφυγε εἰς τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν, ὅπου κατέφυγε, στολίσκον. Ὑψώσεν εἰς τὰ σκάφη αὐτὰ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν, ἐκέρυττε καὶ αὐτὸς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πύλης καὶ ἐπεδόθη εἰς τὸ πειρατικὸν ἔργον του. Ἡ ψυχὴ τοῦ τυχοδιώκτου καὶ πειρατοῦ εὔρεν ἐν τῷ

Ἀγγλικά πολεμικά καταναυμαχοῦν τὸν στολίσκον τοῦ Κεφαλᾶ.

πατριωτισμῷ ἔδαφος θαυμάσιον πρὸς μεγαλοουργίαν. Μετὰ πληρώματα ἐξ Ἑλλήνων τοὺς ὁποῖους ἐστρατολόγησεν εἰς τὰ παράλια μετὰ τὴν πειθὴ τῶν ἐπιχειρημάτων του περὶ πατρίδος, ὁ Κεφαλᾶς κατεδίωκεν ὡς πειρατῆς ὅλα τὰ τουρκικὰ πλοία τὰ διαπλέοντα τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν καὶ ἐλεηλάτει τὰς παραλλοὺς πόλεις τῆς Ἀραβίας.

Ἡ Πύλη, μαθοῦσα τὰ τολμηρὰ κατορθώματά του, ἔστειλε πέντε πολεμικά πλοῖα διὰ νὰ τὸν ἐξοντώσουν. Ἀλλ' ὁ Κεφαλᾶς κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τὰ τουρκικὰ πολεμικά καὶ νὰ τὰ καταβυθίσῃ. Νικητῆς πλέον καὶ ἐνδοξος, εἰσήλθεν εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον καὶ κατετρόμαξε τὸν Καλίφην τῆς Βαγδάτης. Εἶχε πλέον φθάσει εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης του, καὶ χάρις εἰς αὐτὸν ἡ ἑλληνικὴ

σημαία ἐκυμάτιζεν εἰς τὰς μακρυνὰς ἐκείνας θαλάσσας. Ὁ Καλίφης τρομάξας ἠναγκάσθη νὰ ἀποστείλῃ Κούρδους ὅπως ἐμποδίσουν τὴν πρόελασιν τοῦ Κεφαλᾶ ἀπειλοῦτος τὴν μεγάλην καὶ πλουσιωτάτην πόλιν Βασσόραν.

Ἐνῶ εὔρισκετο εἰς τοιοῦτον σημεῖον θριάμβου, αἰφνης μὴ ἀπροσδόκητος ἐπέμβασις ἤλθεν ὅπως ἀνατρέψῃ ὄλον τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Κεφαλᾶ. Ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις μαθοῦσα τὰ κατορθώματά του ἀνησύχησε καὶ ἐσκέφθη ὅτι ἔπρεπε νὰ συντρίψῃ ἀμέσως τὸν ἐπικίνδυνον τολμηρὸν πειρατῆν. Διέταξε λοιπὸν τὸν Ἀγγλὸν διοικητὴν τῆς μεγαλοήσου Μαδαγασκάρης, ὡς τὸν πλησιέστερον πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο εὐρισκόμενον, νὰ ἀποστείλῃ πολεμικά πλοῖα πρὸς ἐξόντωσίν του. Πράγματι ὁ Ἀγγλὸς διοικητῆς ἀποστέλλει

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον.

μὴν φρεγάταν καὶ δύο βρίκια, τὰ ὅποια συναντήσαντα τὸν ἐλαφρὸν στολίσκον τοῦ Κεφαλά, ἤνοιξαν κατ' αὐτοῦ βίαιον πῦρ καὶ κατέστρεψαν ὅλα τὰ πλοῖα του. Ὁ Κεφαλάς συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ μετεφέρθη εἰς τὴν Μαδαγασκάρην, ἔπου τοῦ ἀπηγγέλλθη κατηγορία ἐπὶ πειρατεία.

Ἀπολογούμενος ἐτόνισεν ὅτι δὲν ἦτο ληστρονικὸς πειρατής, ἀλλὰ πολεμικὸς καταδρομεύς, ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν εἰς τὰς θαλάσσας ἐκεῖνας καὶ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις τὸν εἶχεν ἐφοδιάσει μὲ χρήματα καὶ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ φέρῃ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως καταδιώκῃ τοὺς Τούρκους καὶ συντελέσῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἤτταν τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἦρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ πειρατεία κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο κάτι τι τὸ σύνθηδες καὶ ἀνεγνωρισμένον οὕτως εἰπεῖν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς μάλιστα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως αἱ εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις ἐθεώρουν ὡς πειρατικὸν καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν ἐπίσημον στόλον τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ Ἄγγλος διοικητὴς Μαδαγασκάρης διὰ πρώτην φοράν ἤκουεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐκήρυξεν ἐπανάστασιν κατὰ τῆς Τουρκίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐφευρεθῆ ὁ τηλεγράφος ὁ μεταδίδων ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον μίαν εἰδησίαν, καὶ αἱ συγκοινωνίαι ἦσαν ἀραιόταται ἰδίως μὲ τὸσον μεμακρυσμένας χώρας, συνεπῶς δὲν εἶναι διόλου παράδοξος ἡ ἀγνοία αὐτῆ τοῦ Ἄγγλου διοικητοῦ, ὁ ὅποτος, προτοῦ ἐκδώσῃ τὴν σχετικὴν ἀπόφασίν του, ἔγραψεν εἰς τὴν Ἄγγλιαν ὅπως πληροφορηθῇ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν του τὰ περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ λάβῃ ὁδηγίαν περὶ τοῦ τί θὰ ἔκαμνε τὸν Κεφαλάν.

Μέχρις ἔτου ἔλθῃ ἀπὸ τὸ Λονδίνον ἡ ἀπάντησις, ὁ Κεφαλάς ἔμενεν εἰς τὸ Διοικητήριον ὡς αἰχμάλωτος τοῦ Διοικητοῦ. Ἄλλ' ἡ ἐξυπνάδα του ἐθαυματούργησε καὶ ἐδῶ. Ἀπὸ δεσμώτης, κατώρθωσε νὰ γίνῃ ὁ φίλος καὶ ὁμοτράπεζος τοῦ Διοικητοῦ, ὁ ὅποτος συνεπάθησε μεγάλως τὸν τετραπέρατον αὐτὸν ρωμῆδόν. Μὲ φανταστικὰς τερατολόγους ἀφηγήσεις, μὲ εὐγλωττίαν καταπληκτικὴν, κατώρθωσε νὰ ζῆ ὡς συνεργάτης πλέον τοῦ Διοικητοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀποκτήσει ἐξαιρετικὴν ἐπιρροήν.

Ἰδίως τὸν ἐθεώρει ὁ Ἄγγλος οὗτος ὡς ἀληθῆ σοφόν, μάλιστα κατόπι μίας σκηνῆς, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν διαρκούντος ἐνὸς δειπνοῦ.

Εἰς ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους συνδαιτημόνας, κατὰ τὴν συνομιλίαν, εἶπεν ὅτι ἀγνοεῖται ἡ πατρὶς τοῦ Ὀμήρου. Ὁ Κεφαλάς τότε ἀντίπε τολμηρῶς :

— Πῶς ; Δὲν γνωρίζετε λοιπὸν ὅτι ὁ Ὀμηρος ἦτο Ἰθακήσιος ;

Καὶ πρὸ τῶν ἐκπλήκτων Ἄγγλων ἀφηγήθη ὅτι κατὰ τὸ διάστημα μίας ἐπισκέψεώς του εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἀνεκάλυψεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην ἐνὸς Μοναστηρίου χειρόγραφον διὰ τοῦ ὁποίου ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Ὀμηρος κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἰθάκην. Καὶ προσέθηκεν ὅτι σκοπεύει, μόλις ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, νὰ τυπώσῃ τὸ σπουδαίωτατον αὐτὸ χειρόγραφον, διότι, καθὸ Ἐπτανήσιος καὶ αὐτός, ἦτο υπερήφανος πού ἔτυχε νὰ εἶναι συμπολίτης του καὶ ὁ μέγας ποιητής !

Οἱ Ἄγγλοι ἐπίστευσαν τὰς διαβεβαιώσεις αὐτὰς τοῦ Κεφαλά καὶ τὸν ἐθεώρησαν ἔκτοτε ὡς ἕνα σοφόν, καὶ διακεκριμένον ἀνθρώπον.

Ποία ἡ ἀλήθεια περὶ χειρογράφου τοῦ Ἄγγλου Ὄρους ; Ἰσχύεται περὶ πραγματικότητος ἢ περὶ ψεύδους τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὁ Κεφαλάς, διὰ νὰ κατακτήσῃ τὴν ἐκτίμησιν τῶν Ἄγγλων ; Δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν. Πάντως γεγονός εἶναι ὅτι ἐπανεβλῶν εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Κεφαλάς, ἐτύπωσε κατὰ τὸ 1830 εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν φυλλάδιον περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ὀμήρου. Δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν τὸ φυλλάδιον αὐτό, διότι εἰς οὐδεμίαν βιβλιοθήκην διεσώθη. Ὁ πρὸ ἡμῶν αἰώνος ὁμοῦ γράφας περὶ Κεφαλά Ζακύνθιος ἱστοριογράφος Π. Χιώτης, ὁ ὅποτος εἶχεν ἀναμφισβότως ὑπ' ὄψιν του τὸ φυλλάδιον αὐτό, γράφει ὅτι τῆς μελέτης προηγείτο ὁ ἐξῆς πρόλογος :

«Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Βατοπεδίου, ἐρευνῶν, μεταξὺ τῶν ἄλλων εὗρον ἕνα ὀγκώδη κύλινδρον ἀπὸ πάπυρον σκεπασμένον ἀπὸ κονιορτὸν καὶ ἀβλαβῆ ἐκ σκωλήκων. Εἶδον δὲ γραμμένον μὲ ἑλληνικὸς χαρακτῆρας παλαιώτατα καὶ πολὺ συντόμως, τὰ ἐξῆς :

«Ἰλιὰς τοῦ θεοῦ στιχουργοῦ Ὀμήρου, γεννηθέντος εἰς τὴν νῆσον Ἰθάκην, ὑπὸ τοῦ

Φιλομένου καὶ τῆς Χρυσαίδος, συγχρόνου τοῦ ἀρχοντος τῶν Ἀθηναίων Διογένους καὶ τοῦ νομοθέτου Λυκούργου, βασιλέως τῆς Λακεδαιμόνος, ἀντιγραφείσα παρ' ἐμοῦ Θεοφράστου, ἐν Ἀθήναις, πατρίδι μου, ἐπὶ ἀρχοντος Σιμωνίδου, τῆ ΡΙΖ' Ὀλυμπιάδι».

«Εἰς τὸ πλάγιον αὐτῆς τῆς περιγραφῆς ἐσημείωσα τὸ ὄνομά μου. Αὐτὸς ὁ πολῦτιμος ἀρχαιοτάτος πάπυρος, λέγει ὁ Ἠγούμενος Παρθένιος Κερκυραῖος, εὗρέθη εἰς τὴν πολῦτιμον βιβλιοθήκην, τὴν ὁποίαν ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τῇ 1428 Ἀνδρόνικος, ὁ υἱὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἐμμανουὴλ καὶ ἀδελφὸς τοῦ ἐσχάτου Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, ὅστις μὲ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας ἀνδρείως ἐτάφη μὲ τὴν Αὐτοκρατορίαν του τὸ 1453. Αὐτὸ τὸ χειρόγραφον παρέδωκεν ὀρθοίς Παρθένιος εἰς τὸν σκευοφύλακα νὰ τὸ φυλάξῃ εἰς τὸ θησαυροφυλάκειον του».

Καὶ κατωτέρω ὁ Κεφαλάς παρατηρεῖ ὅτι «οἱ Ἰθακήσιοι ὑπερτεροῦν ὄλους τοὺς Ἑλληνας καὶ Ἴωνας εἰς τὴν ζωηρότητα καὶ ἀγγλίστιαν τοῦ πνεύματος. Ἀγαποῦν τὰς περιηγήσεις, ἀφοβοὶ θαλασσινοί, καλόφωνοι, τραγουδοῦν γλυκύτατα καὶ παίζουσι τὴν λύραν».

Κατὰ τὸν αὐτὸν Χιώτην, ἡ γνώμη αὐτῆ, τὴν ὁποίαν παρουσίασεν ὁ Κεφαλάς, συνεζητήθη καὶ «ἔλαβεν ὀπαδοὺς φιλολόγους, ὁ δὲ σοφὸς Κωνσταντίνος Οἰκονόμος εἰς τὰ γραμματικά του δὲν ἔλειψε νὰ μνημονεύσῃ αὐτῆς».

Ἄλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Μαδαγασκάρην. Ἐν ὀλόκληρον ἔτος παρήλθεν ἕως ὅτου ὁ Διοικητὴς λάβῃ ἀπάντησιν τῆς κυβερνήσεώς του. Τέλος ἡ ἀπάντησις ἐφθασεν ἀπὸ τὸ Λονδίνον καὶ ἔδιδε δίκαιον εἰς τὸν Κε-

φαλάν, διότι ἐβεβαίωγεν ὅτι πράγματι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις εἶχεν ἐκτραγῆ καὶ ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις εἶχεν ἀναγνωρίσει τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν τουρκικῶν παραλίων ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, συνεπῶς ἡ δράσις τοῦ Κεφαλά δὲν ἦτο πειρατικὴ, ἀλλὰ νόμιμος πολεμικὴ πράξις κατὰ Κράτους τὸ ὅποιον εὗρισκετο εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μὲ τὴν πατρίδα του. Ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις, σταματήσασα εἰς τοὺς τύπους, δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὴν οὐσίαν, δὲν ἐζήτησε δηλαδὴ κατὰ πόσον ἦτο ἀληθὲς τὸ ὅτι ὁ Κεφαλάς εἶχεν ἐντολήν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν νὰ διεξαγάγῃ πειρατικὸν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων. Καὶ αὐτὸ ἔσωσε τὸν τετραπέρατον τυχοδιώκτην.

Ὁ Ἄγγλος Διοικητὴς ἐζήτησε συγγνώμην ἀπὸ τὸν Κεφαλάν, διότι τὸν ἐκράτησεν εἰς τὴν Μαδαγασκάρην ἐπὶ ἕν ἔτος κατόπι παρεξηγήσεως, καὶ ἔσπευσε νὰ τοῦ μετρήσῃ σεβαστὴν ἀποζημίωσιν εἰς χρήμα. Καὶ ἔτσι ὁ ἐπιδέξιός τυχοδιώκτης, ἀφοῦ ἐγλέντησεν ἐκεῖ ἐπὶ ἕν ἔτος, ἔφυγε φορτωμένος ἀγγλικὰς λίρας.

Ἐλεύθερος πλέον, ὁ Κεφαλάς ἐτράπη πρὸς ἄλλας περιπετείας. Αἱ μυστηριώδεις Ἰνδῆλαι τὸν ἐλκυον καὶ ἐκεῖ διεθύγε τὰ βήματά του. Εἰς τὴν ἱερὰν τῶν Ἰνδῶν πόλιν Βενάρες ὁ Κεφαλάς συνήντησεν ἕνα διακεκριμένον Ἑλληνα, τὸν περίφημον Ἀθηναῖον Δημήτριον Γαλανόν, ὁ ὅποτος ἀπὸ τοῦ 1786 εὗρισκετο εἰς τὰς Ἰνδίας, ἐγίγε Βραχμῶν καὶ κατέγιεν εἰς τὴν Ἰνδικὴν φιλοσοφίαν. Μὲ τὸν σοφὸν τοῦτον Ἑλληνα συνεδέθη ὁ Κεφαλάς. Φαίνεται δὲ ὅτι αὐτὸς τοῦ ἔδωσε καὶ τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν σανσκριτικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσε βραδύτερον κατὰ τὴν εἰς Ρώμην μετάβασίν του.

(Ἀκολουθεῖ)

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΓΙΟΣ ΜΟΥ ΚΙ Η ΚΟΡΗ ΜΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ (*)

— Και τί όμορφα έχουν τὰ σκοτάδια ;
“Ε, ύατερα που ροδίξει η άνατολή . . .

— Μά τότε λέω . . . Την ώρα που βγαίνει ο ήλιος . . . Μικρή, θυμάμαι, τόν έβλεπα . . .

— “Ετσι θα είναι και τώρα που μεγαλώσατε. Ο ήλιος αλλάζει ;

— Χα, χα, χα ! . . . Καμμιά μέρα, θα σηκισθώ κ’ έγω τὰ χαράματα και θάρθω να σε ιδω που φαρεύεις.

— Και δέν είναι καλύτερα να μ’ην κοιμηθήτε καθόλου ; “Αφού έσεεις πέφτετε ύστερ’ από τὰ μεσάνυχτα ; . . . “Ε, άπάνου-κάτου τότες ζυπνάω έγώ.

Είχαν πλησιάσει στην έκκλησούλα. “Ελεγα πώς θάνέβαιναν τόν όχθο του λιστασιού και θάδγαιναν στο δρομάκο που τó χώριζε από τó λιβάδι. Φοβήθηκα μάλιστα πώς θα μ’ έβλεπαν. Μά η Κιάρα έκαμε άξαφνα :

— Κουράστηκα !

Και κάθησε σε μιá κελώρια ρίζα, που έξευχε κει κοντά στον όχθο οά σκαμνί.

Κι’ έσώπασε.

“Ο Πέπος στάθηκε όρθος κοντά της. “Αν ήθελε όμως να καθήση κι αυτός, είχε πάρα κάτω τόπο, και στην άπόσταση μάλιστα που ήθελαν να κρατούν . . .

“Η Χιάρα έβγαλε την φάβα της κι άρχισε να κάνη άέρα, αν και δέν πιστεύω να ζεσταίνόνταν τόσο πολύ. Σιγά-σιγά, πραγματικά, τὰ κινήματά της άτόνισαν, έγιναν έλωσδιόλου μηχανικά. Κοίταζε παράξενα κι επίμονα τόν Πέπο. Και φαινόταν πώς ήθεα

του τής γεννούσε σκέψεις που την άποροφούσαν.

Σιωπηλός κι εκείνος, μά γελαστός, περιμενε να τού μιλήση.

“Ηταν η πρώτη φορά που τόν έβλεπα από τόσο κοντά, ή μάλλον που τόν επρόσεχα. “Η μασέλα του μου φάνηκε τότε μεγαλύτερη απ’ όσο θάπαιτούσε τó κανονικό. “Ερμής πάντα, μά Μαλτέζος. Του κάκου όμως έψαχνα να βρω κι άλλο έλάττωμα στη θαυμασία διάπλαση του κορμιού του. Κι αν τὰ ρούχα που τó μισοσκεπαζαν ήταν λερωμένα και ξεσχισμένα, αυτό όμως έλαμπε κατακάθαρο, γυάλιζε οά μαρμαρένιο ή οά χάλκινο. Τίποτα πιό άθρό, πιό έλαφρό, πιό όμορφο, από τó χνούδι εκείνο που χρύσιζε στις γάμπες, στα μπράτσα, στο στήθος και προπάντων στα μάγουλα, που είχαν ένα κεραμιδι χρώμα γλυκύτατο. “Όσο για τὰ μάτια, κατάμαυρα, μεγάλα, ζωηρά, έχυναν έν’ άγνότατο φώς. “Αληθινά μάτια άγγέλου. Δέν ξέρω τώρα αν γινόνταν έτσι μόνο μπροστά στην Κιάρα, που είχε ίσως τή δύναμη να τραβεί και να νεβάξη ό,τι ευγενικότερο όπήρχε στην ψυχή αυτού του «ξυπόλητου». Μου φαίνεται όμως πώς τὰ μάτια του Πέπου δέν τὰ είχε ούτε ο Νάνης, ούτε η Κιάρα, — και μάλιστα αυτή τή στιγμή . . .

Τόν κοίταζε κάμποση ώρα κι έπειτα τού ειπε :

— Τó ξέρεις πώς σε λίγες μέρες φεύγω ;
— Τό ξέρω, τής άποκρίθηκε. Μά που θα πάτε ;

— Θα πάω να παντρευτώ.

Στό ξαφνικό αυτό, ο νέος κοκκίνησε και χαμογέλασε. Μά δέν ειπε λέξη.

— Και μπορεί να μην ξαναϊδωθούμε πιá, εξακολούθησε η Κιάρα.

— Γιατί ; έκαμε ο Πέπος. Δέν μπορεί να μην ξαναρθήτε στον Πύργο !

— Μά έρχόμαστε κάθε δυό-τρία χρόνια. “Ε σε δυό-τρία χρόνια θα είμαι παντρεμένη. Κι’ ο άντρας μου μπορεί να χη πύργο άλλο. “Η να μ’ην τού άρέση ή Κέρκυρα.

— Τι, δέν είναι Κορφιάτης ; έκαμε ο Πέπος.

“Η Κιάρα γέλασε δυνατά και τού άποκρίθηκε :

— Μά δέν τόν βρήκα, καημένε ακόμα !

— Και πώς λέτε πώς πάτε να παντρευθήτε ;

— Γιατί θα βρουν και θα με παντρέψουν.

— “Α !

— “Εσύ . . . θέλεις να παντρευθώ ;

— Κι αν δε θέλω, τί ; “Εμένα θα ρωτήσετε ;

Κι ο Πέπος έβαλε τὰ γέλια.

“Η Κιάρα όμως άναστέναξε.

— Κάθησε και σύ . . . Μου πόνεσε ο λαιμός να σε κοιτάζω . . .

“Ο Πέπος εκάθησε στη ρίζα οάν αυτόματα κι η κόρη μου εξακολούθησε :

— “Ετσι ντέ ! . . . Να σε βλέπω χωρίς να στραβολαιμιάζω . . . Να σου πώ’ θα με θυμάσαι καμμιά φορά, άμα φύγω ;

— Πάντα !

— “Ός πούσα χρόνια λές να με θυμάσαι ;

— Πολλά ! . . .

— Δυό, τρία, δέκα ; . . .

— Δέν μετριοϋνται αυτά ! . . . Πάντα, οάς ειπα !

Τό πρόσωπο του Πέπου κι’ ο τόνος της φωνής του έδειχναν τώρα κάποια μελαγχολία.

“Η Κιάρα άναστέναξε πάλι και σε λίγο ξαναρώτησε :

— “Εσύ, Πέπο, θα παντρευθής ;

— “Εμεις οι φτωχοί δέν παντρευόμαστε τόσο εύκολα, τής άποκρίθηκε. Φτάνει που παντρεύτηκε ο Μπατίστα, ο άδερφός μου, και τραβάει τώρα τó διάβολό του . . .

— Παντρεύτηκε απ’ άγάπη ;

— Ναι.

— “Ε, έτσι και σύ μπορείς ναγαπήσης καμμιά και να την πάρης. Δουλευτής δέν είσαι ;

Και προσηλώθηκε να τόν κοιτάξη.

— Και ποιά θα με θέλη έμένα ; έκαμε ο

Πέπος. Οι κοπέλλες έδω προτιμάνε κηπουρούς . . . Οι ψαράδες βγίνουν λέγα και κάνουν άσχημη, βλακισμένη ζωή. “Επειτα τί ; Να παντρευτή κανέναν από άγάπη, χωρίς να πάρη πεντάρα ; Σάν τó Μπατίστα ; “Ας λείπη καλύτερα. Δέ λέω καλά ;

“Εδω συνέδη κι εκείνο που παρατήρησα κι’ άλλη φορά : ή Κιάρα φαινόταν προσηλωμένη στον Πέπο, αλλά δέν πρόσεχε, δέν άκουγε τὰ λόγια του. Κι αντί ναπαντήση στην έρώτησή του, τόν ρώτησε αυτή :

— “Από τίς κοπέλλες που γνωρίζεις, ποιά σ’αρέσει περισσότερο ;

— Καμμιά ! ήταν η άπάντηση.

— “Α, τί λές ! . . . Κάποια θα σ’αρέση . . .

δε μπορεί . . .

— Μά, καμμιά, οάς όρκίζομαι.

— Δέν άγάπησες, δηλαδή ποτέ σου ;

— “Α, μπά ! . . . “Εγώ ! . . .

“Εγεινε πάλι σιωπή. “Η Κιάρα τόν κοίταζε τώρα οά να τόν ζωγράφισε στο νου της. Και κείνος τής έρριχνε από μιá ματιά κάθε τόσο και γύριζε τὰ μάτια του άλλου, οά να ντρεπόταν.

“Αξαφνα τού ειπε :

— Και έγώ, Πέπο, θα σε θυμάμαι πάντα.

Κούνησε τó κεφάλι του και τής άποκρίθηκε :

— Δέν τó πιστεύω . . . Θα μ’ άλησημονήσετε από την πρώτη μέρα. Μάτια που δε βλέπουνται . . .

— “Όχι, Πέπο, δε θα σε λησημονήσω ποτέ. Γιατι είσαι . . . καλός’ είσαι πολύ καλός !

Και τού έτεινε τó χέρι της.

Φοβήθηκα αληθινά. Μου φάνηκε πώς η διάθεσή της ήταν να τόν τραβήξη κοντά της.

Μά όχι !

Τόν έπιασε απλώς, για να βοηθηθώ και να σηκωθώ.

“Ισως ήταν μιá πρόφαση, γιατί μπορούσε εξαίρετα να σηκωθώ και μονάχη της. Μά περιορίστηκε σ’ αυτό. Τής έφτασε τó άγγιγμα και τó σφιξιμο του χεριού του, ως που να σταθώ όρθή, λέγοντας :

— Πάμε !

“Επειτα τόν άφησε και προχώρησε. “Ο Πέπος ξεπίσω της και σε λίγο πάλι κοντά της.

“Ανέδηκαν τόν όχθο, κατέδηκαν στο δρομάκο, και τώρα θα περνούσαν απέξω από την έκκλησούλα.

(*) Συνέχεια από τó προηγούμενον.

δάτας ανάλογες με τις συνθήκες κάθε προεπαναστατικής εποχής, και ιδιαίτερος των παριζιανών της Γαλλικής Επαναστάσεως: γενίκευση των κλοπών και των ληστειών, αύξηση της εγκληματικότητας, άγρια αντιμετάληψη του λαού από τους τοκογλόφους, δυσφορία τέλος, και μίσος της λαϊκής μάζας κατά των άρχόντων και του κλήρου (!). "Όλα αυτά δεν ήταν δυνατόν να μη φέρουν, ή μάλιστα άποτελούσαν ήδη μία πάλη τάξεων. Και πράγματι όλες οι πληροφορίες — όσες τουλάχιστον παραθέτει ο κ. Κορδάτος — βεβαιώνουν το γεγονός ότι ή πάλη των τάξεων είχε πάρει πια ολοκάθαρα μορφή, και φτάνει στο σημείο, σ' όλη σχεδόν την Αυτοκρατορία, να συγκρούεται ο λαός με τους άρχοντας μες στους δρόμους. Την εποχή αυτή — άρχές 11ου αιώνας — αναφέρεται και ή αύρεση των Ήσυχαστών, που κάτω από τη θεολογική της άκρίβεια, έκρυβε πολύ μεγαλύτερη σημασία κοινωνική.

Η πάλη μεταξύ των συντηρητικών κληρικών του Πατριαρχείου (και όλης της Ιεραρχίας), και των φιλελευθέρων θεολόγων, με άρχηγό τον καλόγερο Βαρθολαίμ, δεν ήταν άπλη έκκλησιαστική πάλη, αλλά το πρώτο φαινόμενο της κοινωνικής αντίθεσης που ύπήρχε ανάμεσα στη φεουδαρχία και τη νέα τάξη, την άστική, που είχε μαζί της και τα λαϊκά στρώματα. "Αν καταπολεμήθηκε, προσθέτει ο κ. Κορδάτος, με τόσο λύσσα απ' τους κρατούντας του Πατριαρχείου ή βαρλααμιτική διδασκαλία, «αυτό έγινε γιατί στο βάθος της αντικρουόμενης κοινωνικής απαιτήσεως».

* * *

Άφορητή στο πρώτο κίνημα των Ζηλωτών έδωκε το προξινόπημα του «μεγάλου δεμέστικου» Ιωάννη Καντακουζηνού, που μετά τον θάνατο (1341) του Άνδρονίκου του Γ', του Παλαιολόγου, άφου του κάκου προσπάθησε να πείσει την χήρα του Άνδρονίκου, Άννα, να τον αναγνωρίσει συμβασιλέα, ώργάνωσε — όταν ανακηρύχθηκε αυτοκράτορας ο Ιωάννης, το άνήλικο παιδί του Άνδρονίκου — κίνημα στρατιωτικό, με τον σκοπό να μητρή διά της βίας στην Πόλη και να καταλάβη το θρόνο. Οι ένέργειες του Καντακουζηνού — που είχε με το μέρος του τους φεουδάρχες — προκάλεσαν σ' όλη την Αυτοκρατορία λυσσώδη αντίδραση του λαού, στον όποιο ήταν άγαπητή ή δυναστεία των Παλαιολόγων, και ή αντίδραση αυτή κατέληξε γρήγορα, στην Άδριανούπολη κατ' άρχάς και κατόπιν και στις άλλες πόλεις της Θράκης και Μακεδονίας, σε έμφυλούς πολέμους μεταξύ λαού και φεουδαρχών, ύποστηρικτών του Καντακουζηνού, πολέμους που τους έκίνησε και στους, όποιους ήγήθηκε ή άστική τάξη. Σύνθημα στον άγώνα τους είχαν οι άστοι και οι

(!) Ιδιαίτερος τονίζει ο κ. Κορδάτος ότι το δουλεμπόριο δεν είχε τότε εξαφανιστή, και ότι οι σκλάβοι των έκκλησιών και των μοναστηριών έλέγοντο άγοδοϋλοι, δηλαδή σκλάβοι των άγίων.

φτωχές εργαζόμενες μάζες (εργάτες και δουλοπάροικοι) τον νόμιμο αυτοκράτορα, αλλά το σύνθημα αυτό ήταν άπλη πολιτική μάσκα κατά βάθος ο άγώνας ήταν κοινωνικός και έστρέφετο κατά των φεουδαρχών.

Οι Ζηλωτές, μόλις έπεκράτησαν, έσημάτισαν άμέσως δική τους κυβέρνηση, καταργώντας κάθε προνόμιο, γραφτό και άγραφο, των εύγενών. Είναι αλήθεια ότι έφήρμοσαν δικτατορικά μέσα. Άλλ' ο κ. Κορδάτος τους δικαιολογεί (όπως δικαιολογεί εν γένει την ψυχολογία των επαναστατών, την άνήθεια στην πρώτη όρμη της, που δεν μπορούν να την νοιώσουν οι «διανοούμενοι», και θεωρεί άναγκαίες, σαν μαρξικός που είναι, τις επαναστάσεις — (ή κοινωνία δεν κυβερνιέται από την καλή θέληση των άτόμων, μα από κοινωνικούς νόμους, την κοινωνική δικαιοσύνη την έπιβάλλουν μόνο οι επαναστάσεις από τα κάτω»). «Στις τέτοιες επαναστατικές περιόδους, γράφει, ή δικτατορία είναι το μόνο άποτελεσματικό όπλο στην επαναστατημένη τάξη».

Οι Ζηλωτές — που το κίνημά τους δεν ήταν «όχλοκρατικό», όπως το έχαρακτήρισαν οι έχθροί τους — γιατί, αν ήταν, θα διαλύονταν ύστερα από τις «άρπαγές και τις άντεκδικήσεις», — έδημιούργησαν, κατά το διάστημα της επικρατήσεώς των, νέους δημοκρατικούς θεσμούς, άλλαξαν το κοινωνικό καθεστώς — το όποιον έσεβάστηκαν και οι άρχηγοί του αυτοκρατορικού στρατού, όταν έπήγαν στη Θεσσαλονίκη για να οργανώσουν την άμυνά της κατά του Καντακουζηνού και των Σέρβων που είχε ζητήσει την συνδρομή των —, έκαμαν ένα ευρύτατο γενικό μεταρρυθμιστικό έργο.

Για να πνίξουν το κίνημα των Ζηλωτών οι εύγενείς, ώργάνωσαν άντεπανάσταση. Άλλ' ή «συνωμοσία» τους απέτυχε, και κύριοι της καταστάσεως έμειναν πάλι στην Θεσσαλονίκη, την μόνη έλεύτερη και ανεξάρτητη πολιτεία της Μακεδονίας (τις άλλες τις είχαν καταλάβει οι Σέρβοι), οι Ζηλωτές, οι όποιοι και έξακολούθησαν το μεταρρυθμιστικό έργο τους. Ποιές ήταν οι μεταρρυθμίσεις, ποιές οι θεμελιώδεις άρχές της πρώτης αυτής «κομμούνιας»; Έν πρώτοις, λέγει ο κ. Κορδάτος, δεν μπορούμε να την ονομάσουμε καθαρή προλεταριακή κομμούνια, γιατί «στα χρόνια εκείνα δεν ύπήρχε ακόμα σχηματισμένο προλεταριάτο». Άλλ' ήταν τάχα και άπλως κομμούνια, καθεστώς δηλαδή βασιμμένο σε κομμουνιστικές βάσεις; Ο κ. Κορδάτος το βεβαιώνει, μολονότι τονίζει ότι λείπουν πληροφορίες σχετικές, άσφαλείς και έγκυρες! Σ' αυτές που ύπάρχουν δεν μπορεί να βασισθή κανείς, γιατί όλες προέρχονται από έχθρους των Ζηλωτών. Τότε λοιπόν; — Ο κ. Κορδάτος μπαλώνει τα πράγματα: «Ώστόσο, γράφει, οι πληροφορίες αυτές, όσο μεροληπτικές κι' αν μάς είναι, μάς κατατοπίζουν στα γεγονότα». Έστω και ποιά είναι τα γεγονότα αυτά, της κοινωνικής μεταρρυθμίσεως έννοια, (τ' άλλα δεν μάς ενδιαφέρουν), που δίνουν τόσο μεγάλο ενδιαφέρον στο κίνημα των Ζηλωτών;

ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

Η ΧΟΡΕΥΤΡΙΑ ΚΟΝΤΕΣΣΙΝΑ ΦΕΛΙΤΣΙΤΑ

— ΠΑΡΙΣΙΝΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ —

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΚΔΟΣΙΣ

«Η έντύπωση του βιβλίου θα μου μείνη άλησιμόνητη.»

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

«... ο πλούτος του κοσμοπολιτισμού του — ένα καθαυτό άπλωμα των όρίων της νεοελληνικής διηγηματογραφίας — »

ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

«Ο Θρ. Καστανάκης είναι πρώτα απ' όλα ένας μαίτρ της νεοελληνικής.»

MERCURE DE FRANCE

ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 30.

BIBLIΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ

50, ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ. — ΑΘΗΝΑΙ